

Powiat Pułtowski

FUNDACJA

Szanowni Państwo,

5 czerwca 1998 roku, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił reformę administracyjną, dzięki której, obok istniejących już w polskim porządku prawnym gmin, utworzono również samorządy wojewódzkie i powiatowe. Powiaty stały się instytucjami łączącymi obszary zadań administracji gminnej oraz administracji wojewódzkiej i państwowej. 23 listopada 1998 roku,

na Zamku Królewskim w Warszawie, pierwszemu Staroście Pultuskiemu wręczono akt utworzenia powiatu. To wydarzenie zapoczątkowało funkcjonowanie Samorządu Powiatu Pultuskiego. Od tego czasu, wspólnie z mieszkańcami, konsekwentnie budujemy lokalną tożsamość oraz materialną i historyczną rzeczywistość.

W 2023 roku Powiat Pultuski obchodzi swój srebrny jubileusz. Dziś, z perspektywy minionych 25 lat, można śmiało stwierdzić, że wspólna praca przyniosła wymierne korzyści w zakresie realizowanych przez powiat zadań. Wart podkreślenia jest fakt dobrej współpracy samorządu powiatowego z samorządem wojewódzkim i samorządami gminnymi, dzięki czemu wszystkie podejmowane działania udaje się realizować znacznie efektywniej. Nasz powiat to nie tylko obszar na mapie Polski, ale przede wszystkim zaangażowani społecznie ludzie, którzy codziennie pracują dla dobra lokalnej wspólnoty, pamiętając o własnych korzeniach, tradycji i kulturze.

Z wielką przyjemnością oddaję w Państwa ręce publikację, która przybliży dzieje najbardziej znanych miejsc naszej ziemi, pozwala dostrzec jej nietuzinkowy urok, a przy okazji jest cennym źródłem informacji. Pamięć o wydarzeniach i zmianach, jakie nastąpiły, to niezwykle ważny element naszej tożsamości.

Starosta Pultuski
Jan Zalewski

Charakterystyka powiatu pułtuskiego

Powiat pułtuski został utworzony na podstawie Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 1998 r. w sprawie utworzenia powiatów. Wybory do Rady Powiatu I kadencji odbyły się 11 października 1998 r. Rada ukonstytuowała się 10 listopada 1998 r. podczas pierwszej sesji. Uroczyste przekazanie Aktu Utworzenia Powiatu Pułtuskiego pierwszemu staroście Tadeuszowi

Nalewajkowi nastąpiło na Zamku Królewskim w Warszawie 23 listopada 1998 r.

Siedziba władz powiatu mieści się w Pułtusk. Powiat pułtuski obejmuje gminy: Gzy, Obryte, Pokrzywnica, Pułtusk, Świercze, Winnica i Zatory. Położony jest w północnej części województwa mazowieckiego, niedaleko Warszawy, u ujścia Bugu do Narwi. Zajmuje obszar 827 km² i zamieszkuje go około 52 tys. mieszkańców. Przepływają-

ca przez powiat malownicza rzeka Narew dzieli go na dwie części – zachodnią, rolniczą i wschodnią, porośniętą lasami. Tereny wiejskie cechują typowo mazowieckie krajobrazy – polne drogi, wijące się wśród łąnów zbóż, przydrożne kapliczki i krzyże oraz samotne grusze na miedzach. Od Narwi pod Pułtuskim do Broku nad Bugiem rozciąga się Puszcza Biała. Ten kompleks leśny zdominowany jest przez drzewostan sosnowy.

Niedaleko Pułtusk do Narwi wpada rzeka Pełta. To od niej pochodzi nazwa miasta. Natomiast według legendy nazwa ta powstała w nieco innych okolicznościach. Dawno temu nad rzeką Pełtą wznosiła się osada zwana Tuskiem. Mieszkający w niej ludzie żyli szczęśliwie, aż do pewnej tra-

gicznej nocy, kiedy to nad osadą rozpełtała się potężna burza. Piorun uderzył w jedną z drewnianych chat, która zaczęła płonąć, a wkrótce zapaliły się kolejne. Po ugaszeniu pożaru została tylko połowa osady, którą od tej pory zaczęto nazywać Pułtuskim.

Pułtusk to jedno z najstarszych miast Mazowsza, gdyż prawa miejskie uzyskał w 1257 r. od Księcia Mazowieckiego Ziemowita. Od XII w. do 1796 r. pozostawał we władaniu biskupów płockich. W połowie XV w. w mieście wybudowano kolegiatę, w XVI w. kościół, szpital, łaźnię miejską, apteki i przytulki dla ubogich. W tym czasie miasto było ważnym ośrodkiem produkcji rzemieślniczej, a także eksportu zboża, co sprzyjało rozwojowi szkolnictwa i kultury.

W 1565 r. bp Andrzej Noskowski sprowadził do Pułtusk jezuitów, którzy w 1566 r. powołali tu kolegium. Przy szkole działał pierwszy w Rzeczypospolitej teatr publiczny. Szkolnictwo pułtuskie tworzyli m.in. ks. Piotr Skarga i ks. Jakub Wujek. W 1781 r. szkołę przejęli benedyktyni.

Wiek XVII to okres wojen i stopniowego upadku Rzeczypospolitej. Miasto upadło w II poł. XVII w., głównie za sprawą potopu szwedzkiego, a na początku XVIII w. – wielkiej wojny północnej. W maju 1703 r. miała tu miejsce wielka bitwa między wojskami saskimi i armią szwedzką Karola XII.

W 1806 r. przybył do Pułtusk Napoleon Bonaparte. Na przedpolach miasta stoczono bitwę między wojskami

napoleońskimi a armią carską, która zakończyła się wycofaniem wojsk rosyjskich za Narew. Bitwa ta była tak ważna dla armii francuskiej, że nazwę Pułtusk umieszczono na Łuku Triumfalnym w Paryżu. Napoleon Bonaparte ponownie przybył do Pułtusk w 1812 r.

Po wybuchu powstania styczniowego Pułtusk zajęli Rosjanie. W 1920 r. o miasto stoczono krwawą walkę. W czasach II Rzeczypospolitej Pułtusk był miastem garnizonowym. Podczas II wojny światowej tutaj także toczyły się walki, których wynikiem były potężne zniszczenia, sięgające 85%.

Po wojnie Pułtusk odbudowano. Powstało kilka nowych osiedli i instytucji kultury. Jednym z ważnych wydarzeń było przekazanie pułtuskiego zamku na siedzibę Domu Polonii.

W 1994 r. z inicjatywy profesorów Uniwersytetu Warszawskiego i Polskiej Akademii Nauk utworzono Wyższą Szkołę Humanistyczną, którą później przekształcono w Akademię Humanistyczną im. A. Gieysztor. Od 1 października 2019 r. nosi ona nazwę Akademia im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku Filia Akademii Finansów i Biznesu Vistula.

Pułtusk jest ważnym ośrodkiem administracyjnym i usługowym, gdzie mieszkańcy powiatu są obsługiwani w placówkach kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej i sądownictwa. Dużą wagę przywiązuje się do modernizowania i rozbudowywania szkół, a także do remontów dróg i wyglądu ulic.

Powiat pułtuski posiada herb i flagę

Herb: w polu czerwonym orzeł biały, pod którym znajdują się kłosy złote między pastorałem białym a takimż krzyżem w skos (biały = srebrny)

Flaga przedstawia na płacie prostokątnym białym z dwoma pionowymi pasami czerwonymi na obu skrajach – herb powiatu umieszczony centralnie. Proporcje flagi 5:8 pasy boczne szerokości 1/5 płata każdy.

Rezerwat "Stawinoga", położony blisko koryta Narwi, na zachodnim skraju Puszczy Białej, daje schronienie licznym gatunkom ptaków, a w szczególności ich miejscom lęgowym

Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Powiat pułtuski jest położony na zachodnim skraju Puszczy Białej, na dwie części dzieli go rzeka Narew. Na zachód od Narwi dominują łąki, pastwiska, uprawy zbóż i kukurydzy. Lasy są tu niewielkie, dość rozproszone. Na wschód od rzeki znajduje się duży kompleks leśny – zachodni kraniec Puszczy Białej.

Powiat może poszczycić się przepięknymi krajobrazami, które można odkryć w każdym jego zakątku. Na miłośników przyrody czeka tu wiele atrakcji. Puszcza Biała to kompleks leśny z przewagą drzewostanu sosnowego, rozciągający się od Narwi pod Pułtuskim aż do Broku nad Bugiem. To wspaniałe miejsce na spacer, wycieczki rowerowe, wyprawy

na ryby czy grzyby. Występujące tu okazy flory i fauny ucieszą oko amatora i wytrawnego przyrodnika.

Z kolei malownicza Narew płynie naturalnym korytem, tworząc liczne starorzecza. Jest to rzeka wymarzona dla kajakarzy, lubiących kontakt z przyrodą. To także raj dla wędkarzy, którzy mogą tu złowić imponujące okazy ryb.

Na aktywnych turystów czekają w powiecie liczne szlaki rowerowe.

Największą atrakcją dla miłośników przyrody jest Puszcza Biała, która porasta wschodnią część powiatu pułtuskiego. Nazywana była kiedyś biskupią, bo od XIII w. należała do biskupów płockich. Obszar puszczy mieści się

między rzekami Narwią i Bugiem. W drzewostanie dominują sosny, ale także spotyka się lasy dębowo-grabowe, jesionowo-olszowe i olszowe. Większość obszaru puszczy jest chroniona w ramach programu Natura 2000. Na jej terenie gniazduje 150 gatunków ptaków, w tym 30 chronionych. Można tu spotkać bociany czarne, żurawie czy czaple siwe. Spośród ssaków wymienić należy jelenie, sarny, łosie, dziki, a także wilki. Lasy i śródleśne wioski to miejsca wspaniałe dla wypoczynku i relaksu, z dala od wielkomiejskiego hałasu. Puszczańskie gaje w okresie jesiennym są prawdziwym rajem dla grzybiarzy.

Na terenie Puszczy Białej utworzono trzy rezerwaty przyrody. Wszystkie znajdują się w granicach powiatu pułtuskiego. Są to: „Bartnia”, „Popławy” i „Wielgolas”.

Rezerwat „Popławy” powstał w 1977 r. na powierzchni 6,25 ha. Leży na terenie gminy Obryte. Obejmuje ochroną fragment ponad 180-letniego drzewostanu sosnowego, zachowanego w stanie niezmienionym, z bogatym runem leśnym.

W gminie Obryte, w pobliżu wsi Pawłówek, położony jest rezerwat „Bartnia”. Założono go w latach 80. XX w., w celu ochrony fragmentu naturalnego drzewostanu sosnowego, który był miejscem lęgowym czapli siwej. Niedługo po założeniu rezerwatu czaple przeniosły się na pobliską kępę olszyn. Obecnie rezerwat chroni piękny fragment naturalnego sosnowego boru, dlatego warto wybrać się tu na spacer i podziwiać piękno starych drzew.

W gminie Zatory, w pobliżu wsi Topolnica i Gładczyn, leży rezerwat „Wielgolas”, utworzony w 1981 r. Zajmuje 6,73 ha powierzchni. Obejmuje ochroną jeden z piękniejszych fragmentów Puszczy Białej – ponadstuletni drzewostan sosnowy.

Pasjonaci ornitologii koniecznie muszą odwiedzić dwa rezerwaty położone na terenie powiatu pułtuskiego, poza obszarem Puszczy Białej. Są to „Stawinoga” i „Kępa Dzierżenińska”.

Rezerwat „Stawinoga” usytuowany jest w gminie Zatory, na powierzchni 146,51 ha. Swoim zasięgiem obejmuje

stawy między Stawinogą a Holendrami i fragment przyległego lasu. Powstał w 1981 r. Obejmuje ochroną liczne gatunki ptaków, w tym bardzo rzadkie – łabędzie krzykliwe, perkozy, bieliki czy bataliony.

Niezwykle wyjątkowy jest niewielki rezerwat „Dzierżenińska Kępa”, który utworzono w 1991 r. Znajduje się w pobliżu Dzierżenina, w otulinie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Obejmuje teren wyspy położonej na Narwi. Bytują tu liczne gatunki ptaków wodnych – łabędź niemy, brodziec piskliwy, krwawodziób, kilka gatunków kaczek, mewa śmieszka i rybitwa zwyczajna. Celem ochrony jest zachowanie miejsc lęgowych ptaków.

Do niewątpliwych atrakcji turystycznych, z uwagi na walory przyrodnicze, krajobrazowe, historyczne i kulturowe, należy także Nadbużański Park Krajobrazowy. To jeden z największych parków krajobrazowych w Polsce, położony w środkowo-wschodniej części województwa mazowieckiego. Niewielka, ale niezwykle atrakcyjna turystycznie część tego kompleksu leśnego leży na terenie dwóch gmin powiatu pułtuskiego – Pułtusk i Pokrzywnicy, w Dolinie Dolnej Narwi.

Zakochani w naturze turyści nie mogą pominąć w swoich wędrówkach bagna Pulwy.

To rozległy obszar łąk, mokradeł, torfowisk i bagien położony na północnym Mazowszu, między Puszcą Bia-

łą a Narwią. Kiedyś było tu jezioro. Nazwa tego miejsca pochodzi z kurpiowskiej gwary. „Pulwy” znaczy „bagno”, czyli tereny stale zalewane wodą. Dawniej Pulwy stanowiły koryto Narwi, która z biegiem czasu odsunęła się kilkanaście kilometrów na północ. Większość terenu położona jest w gminie Rząśnik i Długosiodło, ale niewielki fragment znajduje się w gminie Obryte w powiecie pułtuskim.

Walory krajobrazowe powiatu uatrakcyjnia też rzeka Narew, która uznawana jest za jedną z najpiękniejszych rzek w Polsce. Jest ostoją ptactwa i innych zwierząt związanych

ze środowiskiem wodnym i bagiennym. To także istny raj dla wędkarzy, bowiem rzeka przepelniona jest wspaniałymi okazami sumów, szczupaków, sandaczy, okoni czy też płoci i leszczy.

Swój urok ma nie tylko Narew. Warto wybrać się do gminy Zatory, gdzie płynie urokliwa struga Prut, nazywana dawniej Śliwką. Rzeczka w rejonie wsi Kruczyborek wpada do Narwi, gdzie tworzy malownicze rozlewiska z kilkoma korytami. Bytuje tu ptactwo wodne, można także spotkać żółwia błotnego.

W Puszczy Białej dominuje drzewostan sosnowy

Rezerwat „Bartnia” – jest ostoją pięknego fragmentu naturalnego sosnowego boru

Bogate runo leśne w rezerwacie „Popławy”

Wyspa na Narwi..., czyli rezerwat „Dzierżeńińska Kępa”

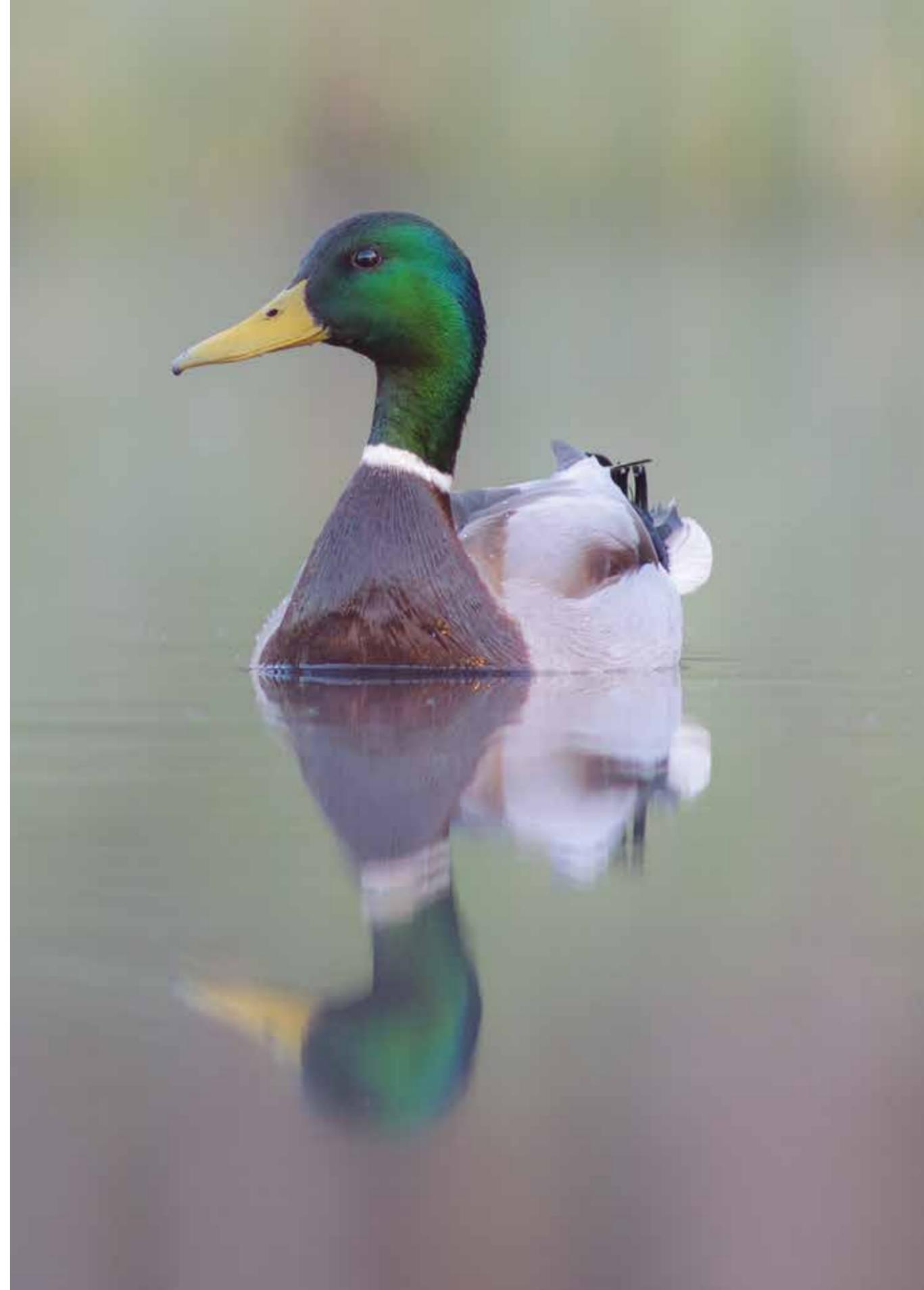

Skrzydłaci mieszkańcy Puszczy Białej – czapla siwa...

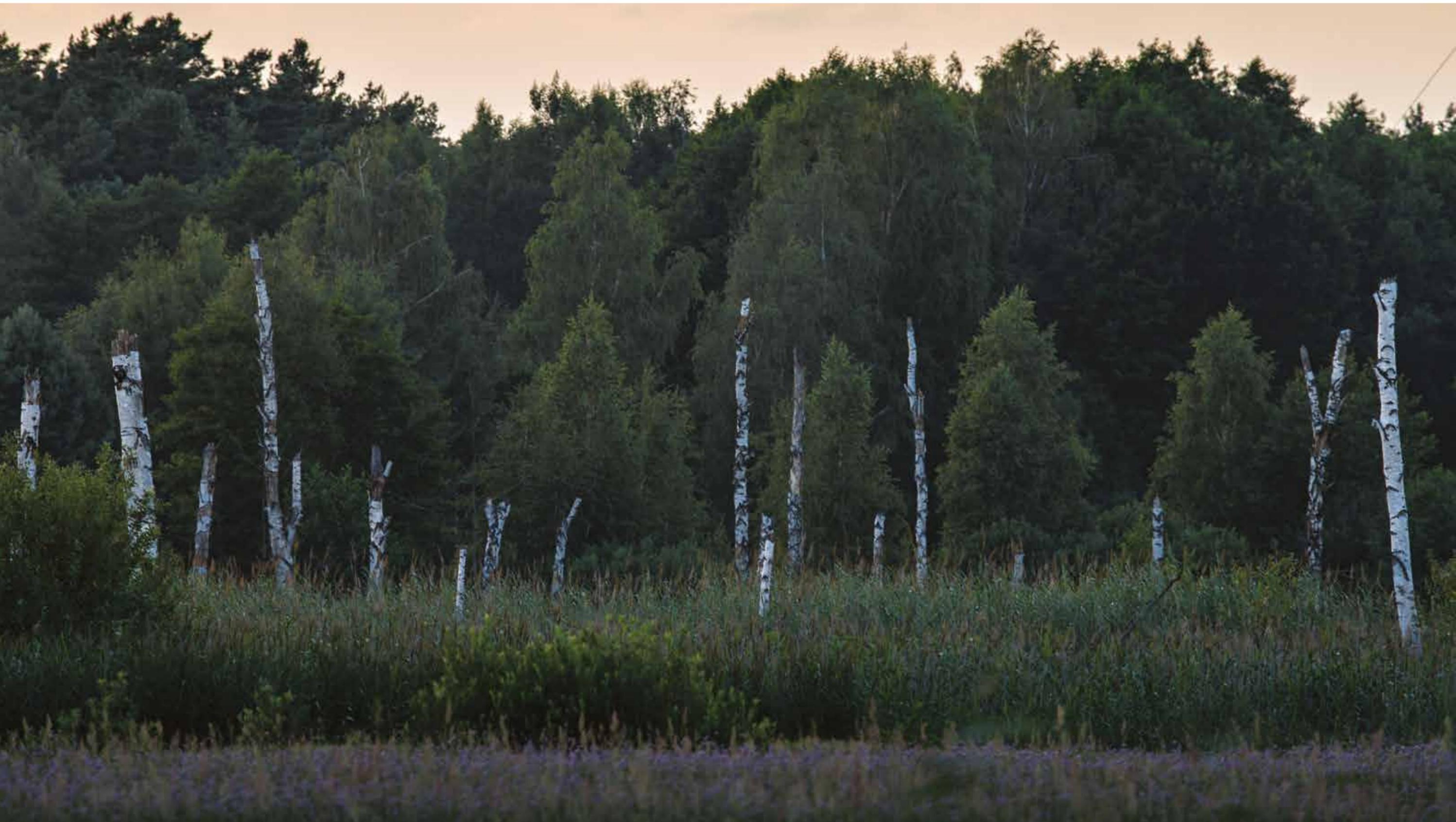

...bekas kszyc...

...kaczka krzyżówka

AdobeStock

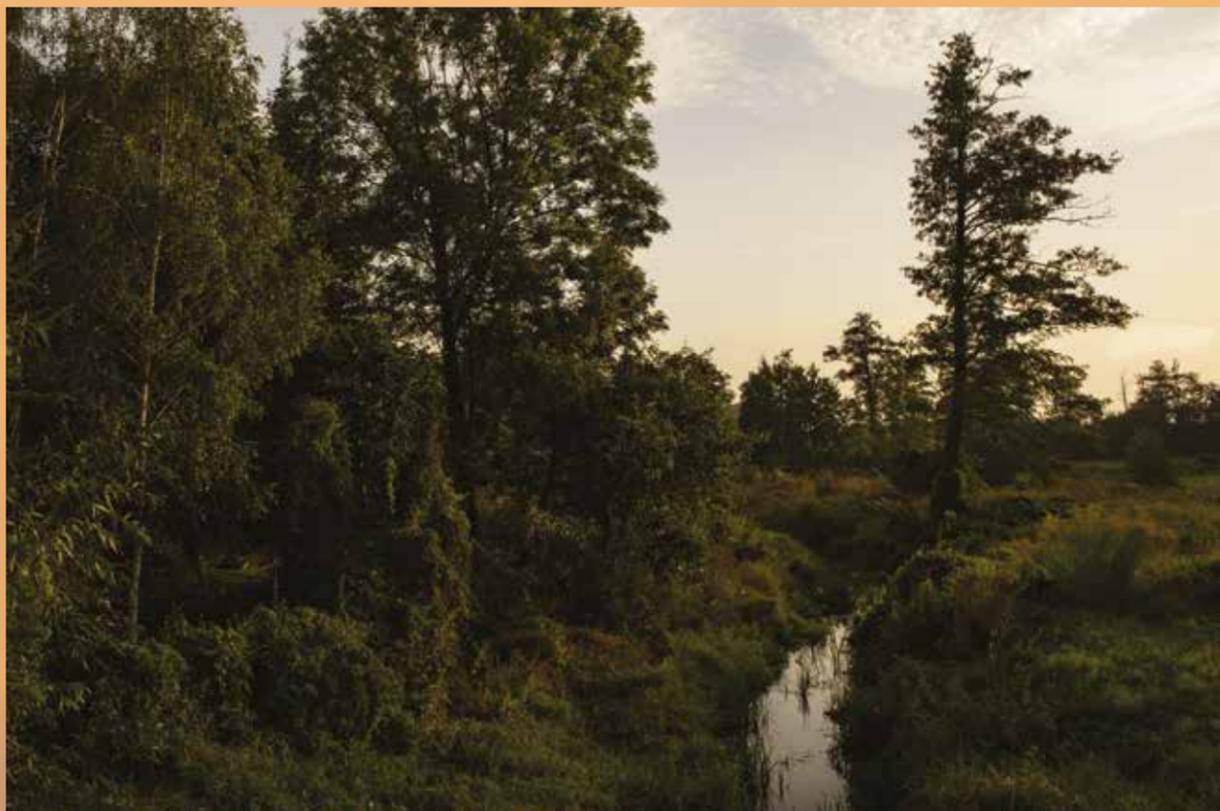

Jeleń szlachetny – największy ssak, zamieszkujący Puszcę Białą

Wilk europejski

Rzeka Pelta

Zachody słońca nad puszczańskimi łąkami

Mgły o poranku. Nad Narwią w okolicach Pułtuska

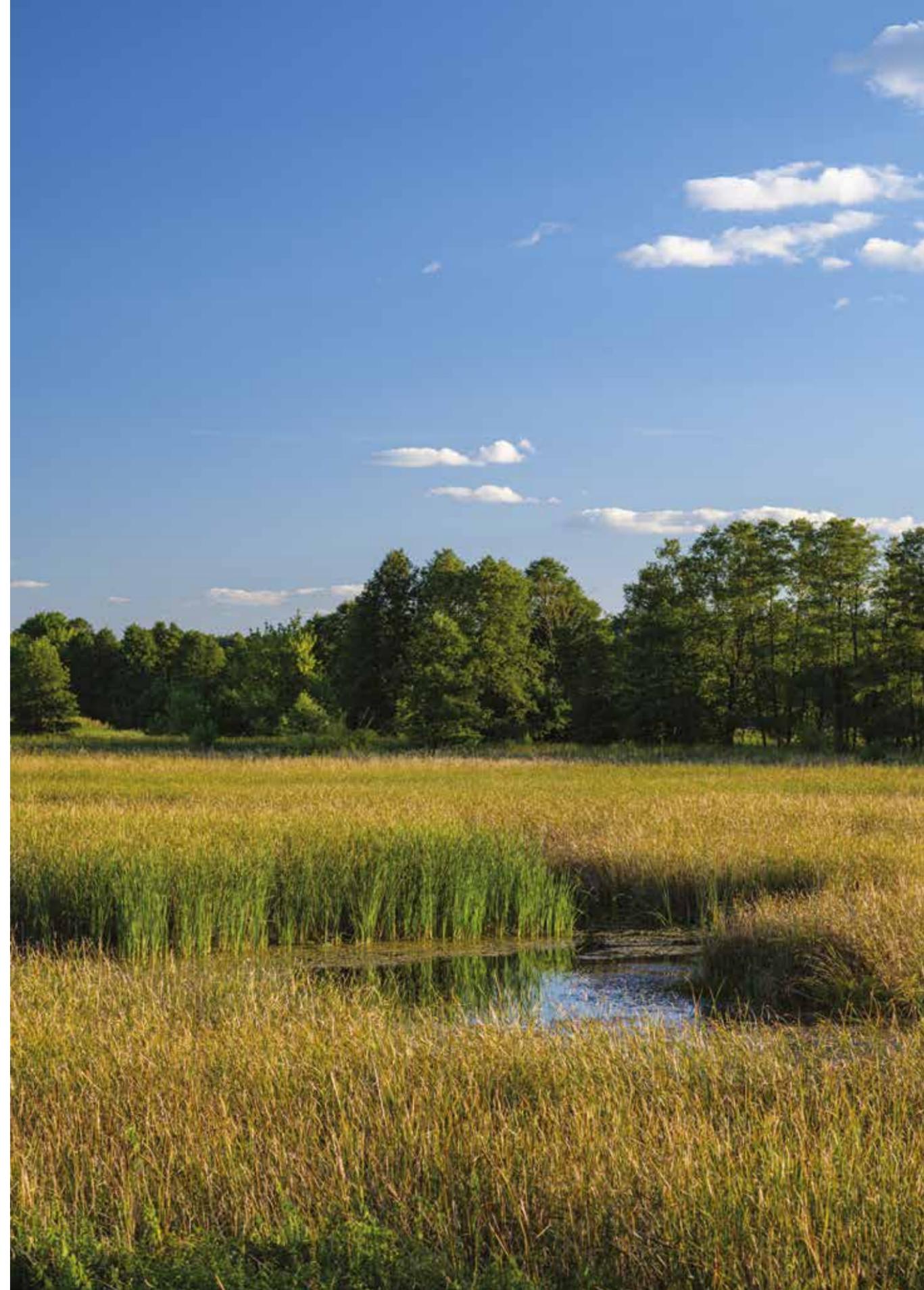
Rzeka Narew jest domem wielu rekordowych okazów sumów...

...dorodnych leszczy...

...i pięknych okoni

Narwiańskie rozlewiska

Walory turystyczne i zabytki

Powiat pułtuski to niezwykle interesujący region, o wyjątkowych walorach turystycznych.

Jego stolicą jest Pułtusk – miasto będące jednym z największych i najważniejszych zespołów zabytkowych na Mazowszu. Położone w jego północnej części, nad rzeką Narew, na skraju Puszczy Białej i lasów Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, ma bogatą historię i niezwykle zabytki.

Odkrywanie tego wyjątkowego terenu warto rozpocząć od rynku, który jest najdłuższym brukowanym rynkiem w Europie (400 m, szer. 50 m).

Stara część miasta położona jest na wyspie, którą okalają odnogi rzeki Narew, tzw. kanałki. Stanowią one idealne miejsce do wypoczynku na wodzie. Rejs gondolą czy sprawne przepłynięcie kajakiem pozwolą poznać miasto od innej strony. Dzięki okalającym wyspę kanałkom Pułtusk nazywany jest Wenecją Mazowsza.

O historycznym znaczeniu Pułtuska świadczą jego wspaniałe zabytki. Jednym z najważniejszych jest ufundowana przez biskupa płockiego Pawła Giżyckiego w 1449 r. Bazylika pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie. To druga w hierarchii, po płockiej katedrze, świątynia na terenie diecezji płockiej. Wnętrze kolegiaty, z imponującym renesansowym sklepieniem pułtuskim, co roku przyciąga rzesze turystów. Znajdujące się w niej polichromie odkryto podczas prac remontowych w 1994 r. W kolegiacie zobaczyć można najstarsze zabytki złotnictwa – monstrancję wieżyczkową i relikwiarz Krzyża Świętego z 1450 r., kielichy gotyckie, z których najstarszy datowany jest na lata 1470-1480.

Bazylika słynie też z grobowej kaplicy biskupa Andrzeja Noskowskiego, której dzisiejszy kształt nie przypomina renesansowej kaplicy. W pierwotnej formie nawiązywała do Kaplicy Zygmuntowskiej na Wawelu.

Przy kolegiacie znajduje się klasycystyczna, czterokondygnacyjna dzwonnica, wzniesiona w 1507 r., odbudowana w latach 1786-1787. W roku 1944 została częściowo zburzona, a odremontowano ją w latach 1951-1962.

Na środku rynku mieści się ratusz, odbudowany według XVIII-wiecznego wzoru. Znajduje się na nim tablica upamiętniająca powódź w 1958 r. i inne ważne wydarzenia z życia miasta.

Obok ratusza wznosi się gotycka wieża z I połowy XV w., rozbudowana w XVI w. Od 1405 r. wieża pełniła funkcję sądowniczo-penitencjarne i obronne. Obecnie funkcjonuje w niej Muzeum Regionalne. Powstało ono w 1964 r. z inicjatywy Towarzystwa Kulturalnego Ziemi Pułtuskiej. Początkowo gromadziło zabytki związane z rzemiosłem artystycznym. Od lat 90. XX w. kolekcjonuje eksponaty związane z historią miasta i regionu. Z siódmej kondygnacji wieży, przez lunety, można podziwiać panoramę miasta i okolic. Oprócz wieży ratuszowej muzeum posiada drugą siedzibę – w dolnej kondygnacji kamienicy przy ul. Rynek 36.

Wokół pułtuskiego rynku stoją XVIII- i XIX-wieczne kamienice. W jednej z nich, w latach 1854-1864, mieszkał Wiktor Gomulicki, poeta i prozaik. W innej, pod numerem 29, zatrzymał się cesarz Napoleon Bonaparte, po bitwie stoczony z Rosjanami. Wydarzenie to zostało upamiętnione w jednej z kaplic w kościele Inwalidów w Paryżu, a nazwę miasta Pułtusk umieszczono na paryskim Łuku Triumfalnym.

Znajdująca się na południowej stronie rynku renesansowa kaplica św. Marii Magdaleny to rzadki w Polsce przykład wolno stojącej świątyni, zbudowanej na planie koła. Kaplica ta pełniła rolę kościoła parafialnego do momentu zbudowania kolegiaty. Jej fundatorem był biskup Andrzej Krzycki, konsekrowana w 1538 r. przez biskupa Pawła Gamrata. Została całkowicie zniszczona w 1944 r., a zrekonstruowana w latach 1946-1951.

W Pułtusku na uwagę zasługuje również więcej obiektów sakralnych.

Kościół pw. św. Piotra i Pawła to pojezuicka i pobenedyktynska świątynia z XVI w. Część mieszkańców nazywa go „kościółem szkolnym”, bo przez wiele lat dbało o niego

kolegium jezuitów, a następnie duszpasterstwo młodzieży. Od 2011 r. jest siedzibą parafii św. Jana Pawła II.

Wczesnobarokowy kościół parafialny św. Józefa wybudowano w I poł. XVII w. Ufundowany przez Wojciecha Wesela i ks. Szymona Gawłowskiego w 1648 r. Obecne wyposażenie z ciemnego dębu pochodzi z lat 1714-1777. Pod kościołem i kaplicą znajdują się niedostępne krypty.

Kościół św. Krzyża to późnogotycka świątynia z elementami barokowo-klasycystycznymi, ufundowana przez biskupów Andrzeja Krzyckiego i Mikołaja Brolińskiego w latach 1531-1539. Obecnie kościół jest siedzibą parafii św. Stanisława Kostki.

Kolejnym ważnym punktem jest zamek – jeden z najstarszych i najważniejszych zabytków Północnego Mazowsza. XV-wieczna budowla jest położona na wzgórzu nad Narwią. Prowadzi tu brukowany trakt przez XVII-wieczny most. Dawniej zamek był siedzibą biskupów płockich. W lipcu 1974 r. obiekt został przekształcony na Dom Polonii, a jego uroczyste otwarcie nastąpiło 16 lipca 1989 r. W 2015 roku, w Polsce, rozpoczęto proces repatriacji Polaków z Kazachstanu. To właśnie pułtuskim zamkiem stał się dla nich drugim domem. Powstał tu Ośrodek Adaptacyjny dla Repatriantów. Dom Polonii jest także miejscem wystaw artystów polskich i zagranicznych, koncertów muzyki dawnej, kultury kresowej, a także recitali i pikników husarskich. No wydarzeń cyklicznych, cieszących się największą popularnością i sympatią wśród mieszkańców miasta i powiatu, możemy zaliczyć m.in. „Kresową Duszę” oraz Piknik z husarią. Dzięki działalności Domu Polonii w Pułtusku pielęgnowane i prezentowane są tradycje, kuchnia, obyczaje, polskie stroje, szczególnie regionalne.

Zwiedzając Pułtusk, nie można ominąć Pułtuskiej Biblioteki Publicznej im. Joachima Lelewela, która mieści się w barokowo-klasycystycznym budynku przy ul. Słowackiego. Powstał on w XVIII w. W II poł. XIX w. stał się własnością Marii z Sanguszków Potockiej. W okresie międzywojennym należał do rodziny Moszczyńskich. Po wojnie, doszczętnie wypalony budynek, właściciel przekazał miastu. W latach 1949-1951 został odbudowany. W 1977 r., na frontowej ścianie, umieszczono wykonane z brązu popiersie Joachima Lelewela.

Istotnym punktem wycieczki po Pułtusku jest dawny budynek kolegium jezuickiego. Jest on jednym z ważniejszych elementów kulturowego dziedzictwa miasta. Otwarcie kolegium odbyło się w czerwcu 1566 r. Była to druga na ziemiach polskich szkoła jezuicka. Założycielem uczelni był biskup płocki Andrzej Noskowski. W 1594 r. powołano

Nadnarwiański krajobraz

Kościół Świętego Krzyża w Pułtusku

Budynek dawnego kolegium jezuickiego w Pułtusku. Obecnie siedziba Liceum Ogólnokształcącego im. Piotra Skargi, jednej z najstarszych szkół w Polsce.

Zamkowy dziedziniec zdobią zabytkowe armaty

także seminarium duchowne. Przy szkole od początku działał teatr, wystawiający nie tylko przedstawienia religijne, ale również świeckie, w tym sztuki antyczne. Szkoła była bardzo popularna, dlatego systematycznie rosła liczba jej uczniów (około 900 w latach 1696-1773). Dzięki temu stała się trzecią co do liczebności w Królestwie Polskim. Po kasacie zakonu i likwidacji kolegium w 1773 r., budynki kompleksu spłonęły w 1798 r. Na początku XIX w. wybudowano – staraniem benedyktynów, ówczesnych właścicieli kompleksu – w tym rejonie nową szkołę, zachowaną do dziś.

Obecnie w budynku mieści się Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi. Patron szkoły był jednym z wykładowców kolegium jezuickiego. Warto tu wspomnieć, że w latach 2014-2018 przeprowadzono remont obiektu w ramach zadań pn. „Budowa hali sportowo-widowiskowej, przeznaczonej do użytkowania dla uczniów LO im. Piotra Skargi w Pułtuskach wraz z niezbędnym łącznikiem (połączeniem) z istniejącym budynkiem szkoły” i „Zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego Liceum Ogólnokształcącego im. Piotra Skargi w Pułtuskach z 1440 roku w celu zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia zabytku – remont dachu, elewacji i parkanu”, współfinansowanych ze środków Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz budżetu państwa – Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Jak już wcześniej wspomniano, w Pułtuskach mieszkał Wiktor Gomulicki – jeden z ważniejszych przedstawicieli epoki pozytywizmu, poeta, eseista i powieściopisarz. Dzieciństwo spędził w Pułtuskach, a uwiecznił je w swojej powieści „Wspomnienia niebieskiego mundurka”. W 2021 r. władze powiatu pułtuskiego i gminy Pułtusk, by uczcić 580. rocznicę utworzenia Filii Akademii Krakowskiej (1440 r.), przekształcają później w różne rodzaje szkół, obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi w Pułtuskach, ufundowały rzeźbę nawiązującą do scenki rodzajowej z powieści Wiktora Gomulickiego. Mieści się ona na tle bramy przed liceum, od strony ul. Benedyktynskiej. Inwestycję wykonano w ramach realizowanego przez powiat pułtuski i gminę Pułtusk zadania pn. „Miejsca pamięci piewcy Pułtusk – Wiktora Gomulickiego – wpływ na walory estetyczne miasta i rozwój turystyki”.

Nie można również pominąć gmachu dawnego seminarium duchownego. Od 1594 r. w Pułtuskach działało powołane przez jezuitów seminarium duchowne. Dziś w budynku mieści się Zespół Szkół im. Bolesława Prusa – placówka edukacyjna z wieloletnią tradycją, której historia sięga czasów powojennych.

Pułtuski zamek z lotu ptaka

Samorząd Powiatu Pułtuskiego przeprowadził gruntowną modernizację obiektu w ramach zadań pn. „Budynek seminarium duchownego w Pułtuskach 1594 r. (obecnie ZS im. B. Prusa) prace budowlane m.in. remont dachu, elewacji” i „Roboty budowlane w budynku Zespołu Szkół im. Bolesława Prusa w Pułtuskach”, współfinansowanych ze środków budżetu województwa mazowieckiego.

W starej części miasta, przy jednej z głównych ulic, w pobliżu mostku Świętojańskiego, między kanałkiem a Domem Rzemiosła, wznosi się pomnik Świętego Jana Nepomucena. Wcześniej figura stała po drugiej stronie mostu. Pomnik został zniszczony przez Niemców w czasie II wojny światowej. Przywrócony miastu 24 września 2000 r. jako wotum mieszkańców Ziemi Pułtuskiej.

Na pułtuskim rynku usytuowana jest fontanna miejska. Odbywają się tu pokazy woda – światło – dźwięk. Na powierzchni niecki fontanny zamontowano 7 tablic edukacyjnych „PUŁTUSK! Ale historia!”. Połączone kompozycje, nawiązujące do treści tablic, tworzą niezapomniane widowisko wizualne i dźwiękowe. Wybrane do pokazów utwory muzyczne korespondują z treścią mosiężnych tablic informacyjnych.

W Pułtuskach urodził się Krzysztof Klenczon, polski muzyk, wokalista „Czerwonych Gitar”. W 2017 r., niedaleko fontanny, odsłonięto grającą ławeczkę upamiętniającą muzyka. Autorem projektu jest Aleksander Mazij, a fundatorem Samorząd Gminy Pułtusk. Można tu posłuchać takich utworów, jak „Natalie”, „10 w skali Beauforta”, „Gdy kiedyś znów zawołam Cię”.

Miłośnicy zabytków znajdą ich wiele także w gminach powiatu pułtuskiego. Są to przede wszystkim kościoły, ale także dwory (lub ich pozostałości), stare wiatraki czy przydrożne kapliczki.

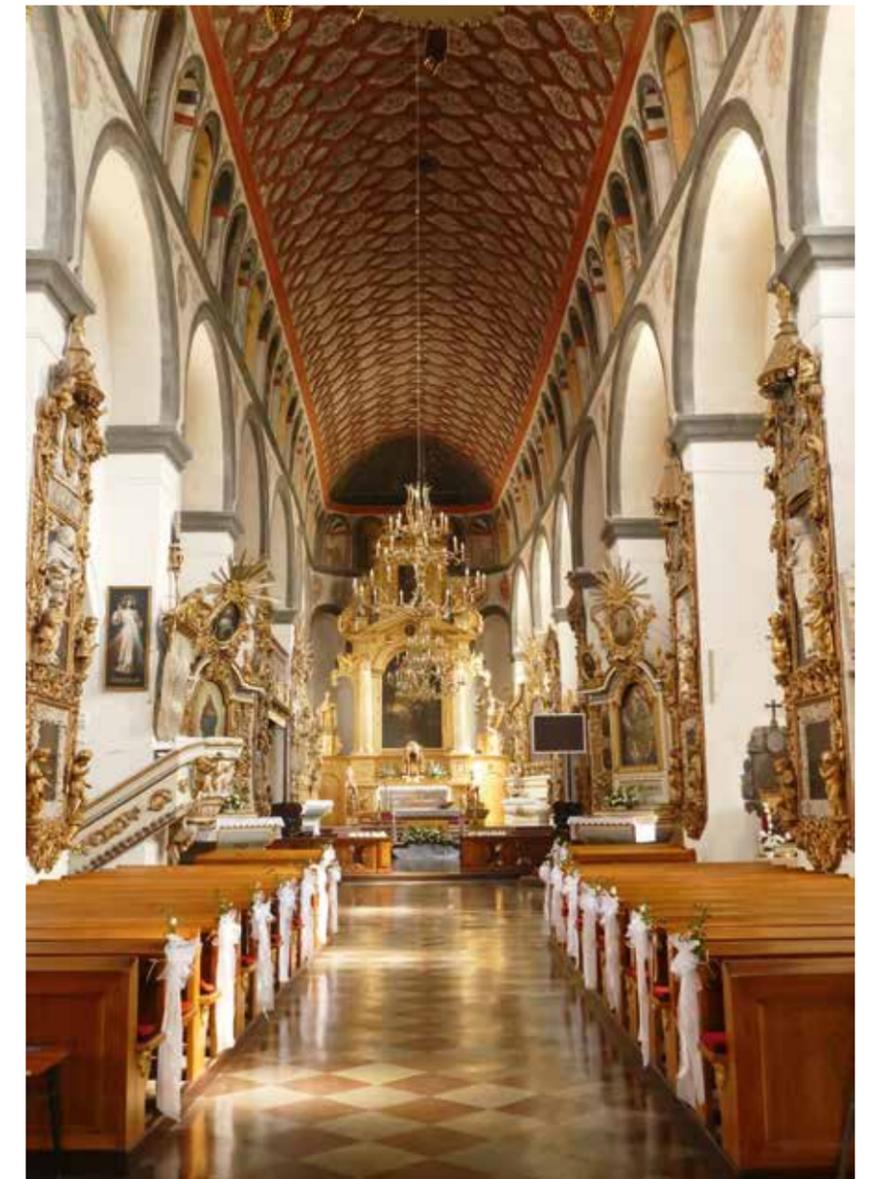

Gotycko-renesansowa wieża ratuszowa. Obecnie siedziba Muzeum Regionalnego w Pułtusk

Bazylika kolegiacka w Pułtusku, pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Pannie

Wnętrze kolegiaty z imponującym renesansowym, słynnym sklepieniem pułtuskim

Renesansowy nagrobek biskupa Noskowskiego z 1561 r.

Najdłuższy rynek w Europie wieczorową porą nabiera szczególnego uroku

Kościół pw. św. Józefa

Kościół pw. ś.ś. Piotra i Pawła jest siedzibą najmłodszej parafii w Pułtusk – św. Jana Pawła II

Kościół ewangelicki, obecnie siedziba Archiwum Państwowego w Warszawie oddział w Pułtusk

Kościół pw. Św. Krzyża, siedziba parafii św. Stanisława Kostki

Najdłuższy rynek w Europie

Wieczór nad Pułtuskim...

Pułtuska Biblioteka Publiczna im. J. Lelewela

Kaplica św. Marii Magdaleny w zimowej szacie

Ławeczka Krzysztofa Klenczona, na drugim planie kaplica św. Marii Magdaleny

Wenecja Mazowska

Gmina Gzy

We wsi Gzy warto zwiedzić murowany kościół parafialny, wzniesiony w latach 1872-1874. To siedziba parafii św. Walentego. Obecnie świątynia zbudowana została z datków parafian przez ks. Wiktoryna Bogackiego na miejscu drewnianego kościoła. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP konsekrował 21 października 1873 r. biskup Aleksander Kazimierz Gintowt Dziewałtowski. Tuż obok znajduje się dzwonnica z XIX w.

W Szyszkach uwagę zwraca murowany kościół wybudowany w latach 1887-1899. Na cmentarz wiedzie brama z 1900 r., a przy obiekcie mieści się murowana plebania z końca XIX w. oraz budynki gospodarcze. Uroczystej konsekracji w 1909 r. dokonał ordynariusz płocki ksiądz arcybiskup Antoni Julian Nowowiejski. Świątynia otrzymała wezwanie Przemienienia Pańskiego. Jest siedzibą parafii św. Bartłomieja Apostoła.

Na uwagę zasługuje także dwór z XIX w. w Pękowie i murowano-drewniany dwór z ok. 1900 r. w Skaszewie Włociańskim.

W Przewodowie Poduchownym znajduje się kościół, który jest siedzibą parafii św. Rocha. Murowaną świątynię pw. św. Anny wybudowano w II poł. XIX w.

Wiosenna panorama miejscowości Gzy

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP, siedziba parafii św. Walentego w Gzach

Szyski – typowo mazowiecki krajobraz

Zabytkowy budynek Urzędu Gminy w Gzach

Kościół pw. św. Anny w Przewodowie Poduchownym z XIX w. Siedziba parafii św. Rocha

Gmina Obryte

W Obrytem uwagę przykuwa neogotycki murowany kościół z 1851 r., konsekrowany w 1885 r. W 1915 r. świątynię strawił pożar. Odbudował go i powiększył w latach 1924-1928 ks. Aleksander Zalewski, według projektu architekta Stefana Szyllera. W 1929 r. konsekrował go biskup Leon Wetmański. Jest to kościół neogotycki, zbudowany na wysokim kamiennym tarasie. Świątynia jest siedzibą parafii św. Jana Chrzciciela w Obrytem.

W miejscowości tej warto także zwiedzić starą część cmentarza rzymskokatolickiego.

W Sokołowie Włociańskim można podziwiać jeden z najpiękniejszych drewnianych kościołów Mazowsza. W 1657 r. wojewoda malborski Franciszek Jan Baliński wzniósł w Sokołowie drewnianą kaplicę poświęconą Matce Bożej. W barokowym ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej Częstochowskiej z końca XVII w. Kościół jest siedzibą parafii Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny.

W Zambskach Kościelnych znajduje się kościół parafialny pw. św. Wojciecha z 1890 r. Obecny murowany,

neoklasycystyczny kościół, wzniesiono w latach 1891-1900 według projektu Feliksa Nowickiego. Kamień węgielny pod jego budowę wmurowano podczas uroczystej mszy świętej, w odpust na świętego Wojciecha – 23 kwietnia 1891 r. Konsekracji dokonał 9 maja 1909 r. biskup Antoni Julian Nowowiejski.

We wsi są także ślady starożytnej osady. Mieści się tu też zbiorowa mogiła żołnierzy poległych we wrześniu 1939 r. z wileńskiego 5. Pułku Piechoty Legionów „Zuchowaci”, a w Sadykrzu grób polskich żołnierzy – Adama Sienkiewicza z 68 pułku wielkopolskiego i Jana Iwaszkiewicza z 13. Pułku Ułanów Wileńskich – którzy polegli w walce z bolszewikami idącymi na Warszawę.

W Sadykrzu znajduje się kościół filialny parafii św. Jana Chrzciciela w Obrytem. Msze święte odprawiane są tam tylko w niedzielę. Patronem kościoła jest św. Roch. Pierwszy drewniany kościół w Sadykrzu wybudowano w 1812 r. Został zniszczony w pożarze nocą z 26 na 27 września 2003 r. Odbudowany staraniem parafian i mieszkańców gminy Obryte 25 maja 2008 r.

Panorama Zambsk Kościelnych

Neogotycki kościół
pw. św. Jana Chrzciciela w Obrytem

Obryte – siedziba gminy. Krajobraz z kurpiowską duszą

Drewniany kościół pw. św. Rocha w Sadykrzu, odbudowany staraniem mieszkańców wsi

Zbiorowa mogiła powstańców styczniowych poległych, w rejonie Sokołowa 14 lipca 1863 r.

Wspólny grób Adama Sienkiewicza z 68. Pułku Piechoty Armii Wielkopolskiej oraz Jana Iwaszkiewicza z 13. Pułku Ułanów Wileńskich, którzy zginęli 10 sierpnia 1920 r. przy kościele w Sadykrzu

Drewniany kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Sokołowie Włościańskim

Zabytkowe wnętrze kościoła w Sokółce Włoszczańskim

Gmina Pokrzywnica

W Gzowie i Koziegłowach znajdują się pozostałości osad wczesnośredniowiecznych. Na uwagę zasługują zespoły podworskie w Dzbanicach, Gzowie, Łepicach, Łosewie, Obrębku, Olbrachcicach, Pobylkowie Małym i Pokrzywnicy. Z kolei w Dzierżeniu warto odwiedzić kościół pw. św. Tomasza Apostoła. Obecny murowany kościół w stylu gotyckim wybudowano ok. 1910 r., parafia w tej miejscowości powstała już w XIII w. Według danych z 1609 r. istniejący wówczas drewniany kościół konsekrowano w 1464 r. W 1715 r. powstał nowy, również drewniany, rozbudowany w 1872 r. W 1927 r. budynek przeniesiono do parafii Porządzie. Jego konsekracja odbyła się w 1925 r. Wewnątrz kościoła warto zwrócić uwagę na drewniany ołtarz główny i współczesne witraże.

Do końca XVII w., w Pokrzywnicy, istniał pierwszy drewniany kościół. Kolejny wybudowano ok. 1690 r. W 1852 r., z uwagi na znaczne zniszczenia, część kościoła rozebrano. Nowy, murowany budynek postawiono w 1881 r., ale został on zniszczony w 1944 r. W kolejnych latach funkcję kaplicy pełnił barak. Obecną, jednonawową świątynię, wzniesiono w 1984 r. w stylu współczesnym, z wysoką dzwonnicyą w kształcie krzyża. Przy kościele mieści się Grota Najświętszej Maryi Panny oraz Droga Krzyżowa w formie parku.

W Niestępowie można podziwiać piękną zabytkową kapliczkę z XIX w. Jest ona jednym z bardziej urokliwych tego typu zabytków na terenie powiatu pułtuskiego. Znajduje się w niej figura Matki Boskiej Skępskiej. Odrestaurowana została przez Samorząd Powiatu Pułtuskiego w 2021 r. w ramach zadania pn. „Nowe Niestępowo, roboty budowlane oraz prace konserwatorskie i restauratorskie związane z remontem zabytku, kapliczka przydrożna w miejscowości Nowe Niestępowo, gm. Pokrzywnica, powiat pułtuski”, dofinansowanego ze środków budżetu państwa – Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Neogotycki kościół w Dzierżeniu,
położony tuż nad Narwią

Przydrożna kapliczka w Koziegłowach

Kościół pw. Matki Kościoła w Pokrzywnicy, siedziba parafii św. Józefa

Zabytkowa kapliczka z XIX w. w Niestępowie

Gmina Pułtusk

Pułtusk to jedno z najładniejszych i interesujących turystycznie miast Mazowsza. Na jego terenie znajduje się wiele zabytków i ciekawych miejsc, które obszernie opisano wcześniej w niniejszej publikacji.

W gminie Pułtusk na szczególną uwagę zasługuje murewany kościół w Kacicach, który zbudowano w latach 1698-1699, w miejscu, w którym kiedyś stała drewniana kaplica z 1606 r. Jest to kościół filialny parafii św. Józefa w Pułtusku, pierwszy w Polsce, który otrzymał wezwanie św. Stanisława Kostki.

Jadąc szlakiem narwiańskim z Pułtuska w stronę Ponikwi za lasem rozpościera się otwarta przestrzeń. Po lewej stronie znajduje się piękna kapliczka otoczona sosnami. Jest niewątpliwą ozdobą szlaku prowadzącego przez Puszcę Białą.

Tworząca liczne meandry rzeka Narew, wijąca się wśród pól i lasów, jest niezwykle urokliwą atrakcją turystyczną tego rejonu.

Rzeka Narew w Kacicach

Barokowy kościół pw. św. Stanisława Kostki w Kacicach

„Napoleonka” – wzniesienie nazywane tak przez mieszkańców, będące miejscem bitwy wojsk napoleońskich z Rosjanami, w maju 1807 r.

Przydrożna kapliczka w Ponikwi

Gmina Świercze

Na terenie gminy znajdują się stanowiska archeologiczne świadczące o bogatej historii. Najstarsze ślady osadnictwa (ok. 5000 lat p.n.e.) odkryto we wsi Bylice.

W Klukowie można obejrzeć ruiny dworku. Wybudowano go w 1912 r. dla Stanisława Waśniewskiego. Był jego własnością do 1939 r. Po wywłaszczeniu budynek stał się siedzibą szkoły, a jego część przeznaczono na mieszkania. W 1992 r. spłonął i nie został odbudowany.

W Gaśdorowie uwagę przykuwa modrzewiowy kościół z dzwonnica z XVIII w., wzniesiony w 1792 r., w miejscu zrujnowanego, również drewnianego kościoła. Orientowany budynek o konstrukcji zrębowej, z dachem krytym gontem, zwieńczony ośmiokątną blaszaną wieżyczką. W środku znajdują się trzy barokowe ołtarze, główny z wizerunkiem biskupa św. Mikołaja. Nawy tuż przed ołtarzem rozdziela belka tęczowa. Na terenie kościoła, otoczonego kamiennym murem i płotem, znajdują się drewniana dzwonnica i nagrobki.

W Strzegocinie podziwiać można późnobarokowy kościół z 1772 r. Wnętrze zdobi sklepienie krzyżowe i ściany pokryte malowidłami prymitywnymi o charakterze rokokowym, z łacińskimi sentencjami. Uwagę zwraca rokokowa złożona ambona. Do południowej elewacji kościoła przylega budynek dawnego klasztoru pobernardyńskiego.

W Wyrzykach, na terenie prywatnej posesji, znajduje się przedwojenny drewniany wiatrak. Obecnie nie pełni swojej funkcji.

We wsi Bylice koniecznie trzeba odwiedzić figurkę Matki Bożej. Została ona ufundowana w 1946 r. przez Jana Nieśluchowskiego, jako podziękowanie za powrót z obozu koncentracyjnego.

Umknąć uwadze nie mogą również zabytkowe dworki i parki podworskie, założone w XIX w. w Strzegocinie, Kościeszach, Kowalewiczach Włościańskich, Brulinach i Klukowie.

W Brulinach, Świerkowie, Strzegocinie i Kowalewiczach Włościańskich znajdują się liczne pomniki przyrody – wiekowe lipy, jesiony, dęby i białodrzewy. W Gaju mieści się pomnik przyrody nieożywionej – głąz narzutowy o obwodzie 933 cm i wysokości 150 cm.

Ruiny dworku w Klukowie

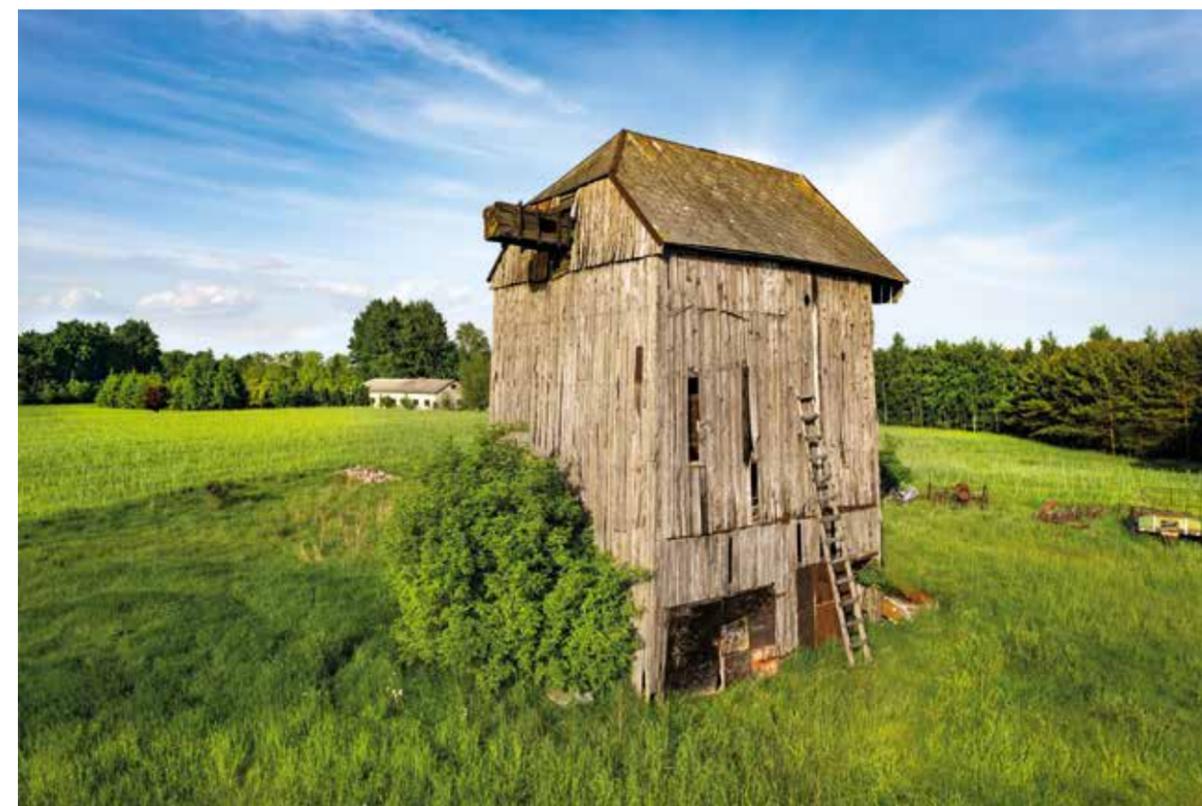
Późnobarokowy kościół pw. Matki Bożej Szkaplerznej z 1772 r. w Strzegocinie

Kapliczka w Bylicach. Figurka Matki Bożej postawiona na kamiennym cokole wśród kwitnącej kaliny i bzów

Dwór i park podworski w Strzegocinie

Zabytkowy wiatrak w Wyrzykach

Mazowiecki krajobraz w okolicach Gąsiorowa

Perła mazowieckiej architektury drewnianej – modrzewiowy kościół w Gąsiorowie z dzwonnicy z XVIII w.

Gmina Winnica

W Winnicy znajduje się murowany gotycki kościół pw. Świętej Trójcy, wybudowany w latach 1484-1509 wraz z dzwonnica i ogrodzeniem. Dachy kościoła są dwuspadowe i pulpitowe, kryte dachówką falistą. Od frontu przylega charakterystyczna czworoboczna wieża. Otwory okienne w nawach i zakrystii są zamknięte łukiem koszowym, a w prezbiterium ostrołukowo. Jest tu też cmentarz parafialny rzymskokatolicki, założony przed 1830 r., z centralnie położoną kaplicą grobową, ogrodzony niskim kamiennym murem.

W Rębkowie położony jest zespół parkowy o charakterze krajobrazowym z XIX w. oraz stary drewniany dom mieszkalny, kryty strzechą, o charakterystycznych drewnianych okiennicach.

W Smogorzewie Włociańskim można zobaczyć zespół dworski oraz cmentarz rzymskokatolicki z poł. XIX w.

Kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Błędostowie jest siedzibą parafii Smogorzewo, która powstała przed rokiem 1436. Obecny kościół pochodzi z XIX w.

W Górcie Powielińskiej podziwiać można kapliczkę przydrożną, a także odwiedzić cmentarz mariawicki z poł. XX w. Znajduje się tu też młyn drewniany, elektryczny, sprowadzony z Niemiec, który postawiono w miejscu starego młyna.

Gotycki kościół pw. Świętej Trójcy w Winnicy, siedziba parafii Matki Bożej Pocieszycielki Strapionych

Panorama Błędostowa. W centralnej części kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny

Pięknie zdobione wnętrze kościoła pw. Świętej Trójcy w Winnicy

Winnica. Pola i łąki z lotu ptaka

Gmina Zatory

Turystycznym sercem gminy jest wieś Holendry. Została założona w XVII w. przez uchodźców z rejonu Fryzji (obecnie w granicach Niemiec i Holandii), prześladowanych tam za przekonania religijne.

W Zatorach znajduje się zespół pałacowy, powstały na przestrzeni prawie dwóch wieków. W połowie XVIII w. postawiono dwór, który został rozbudowany wiek później. Obecny wygląd zawdzięcza gruntownej renowacji w latach międzywojennych. W skład zespołu wchodzi park oraz zabudowania folwarczne z XIX w.

Kościół w Zatorach wybudowano w latach 20. XX w., na fundamencie poprzedniego kościoła, zniszczonego w trakcie walk rosyjsko-niemieckich w 1914 r.

We wsi Topolnica można obejrzeć stary wiatrak. W Pniewie obiektem wartym zwiedzenia jest zespół kościoła parafialnego pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła, wybudowany w latach 1912-1928, a konsekrowany 26 sierpnia 1929 r. przez biskupa płockiego Leona Wetmańskiego. Jest to jeden

z największych kościołów diecezji płockiej. Neogotycka budowla góruje nad okolicą.

W Pniewie funkcjonuje kuźnia kurpiowska – miejsce, gdzie kultywuje się i przekazuje tradycje Kurpi Białych.

Niedaleko Pniewa, we wsi Lemany, znajduje się cmentarzysko sprzed 2000 lat. W grobach odnaleziono broń, ozdoby i narzędzia.

W Gładczynie zobaczyć można zespół dworski z 1897 r., składający się z murowanego dworku i okalającego go parku. Wybudował go Wiktor Aleksander Modzelewski. Powstał w miejscu wcześniejszego, XVIII-wiecznego drewnianego dworu. Autorem projektu był Bronisław Massalski. Wokół dworu znajdują się resztki parku krajobrazowego, zaprojektowanego przez Stefana Celichowskiego. Całe założenie dworskie wpisane jest do rejestru zabytków.

W Cieńszu można zobaczyć XIX-wieczny wiatrak holenderski, a w Ciskach drewniany dom i spichlerz z 1930 r.

Kościół św. Małgorzaty w Zatorach z lotu ptaka

Pomnik w Pniewie, upamiętniający poległych w walce z hitlerowskim okupantem

Cieńsza – XIX-wieczny wiatrak typu holenderskiego

Panorama Zator, po lewej stronie zabytkowy zespół pałacowy

Majestatyczny kościół parafialny pw. ś.ś. Apostołów Piotra i Pawła w Pniewie

Wydarzenia kulturalne

W powiecie pułtuskim odbywa się wiele cyklicznych wydarzeń o charakterze kulturalnym, artystycznym i sportowym, w których udział bierze liczne grono mieszkańców Pułtuską oraz gości.

Do najważniejszych z pewnością zaliczyć można coroczne dożynki powiatowo-gminne. To piękne, pełne barw święto plonów przyciąga nie tylko mieszkańców wsi – rolników, ale

także turystów. Dziękując za zebrane plony, uczestnicy maszerują w korowodzie dożynkowym, trzymając w dłoniach wieńce, będące symbolem rolniczych darów ziemi. Polowa msza święta jest tego dnia niezwykle uroczysta. Kończy ją ceremonia dzielenia się chlebem, po której rolnicy wraz ze swoimi rodzinami i gośćmi oddają się zabawie. Nie sposób bowiem przejść obojętnie obok wielu atrakcji, specjalnie

Dożynki powiatowe

przygotowanych na to wyjątkowe wydarzenie – degustacji potraw regionalnych i tradycyjnych, loterii fantowej, konkursów, wystaw firm. Nie brakuje również niespodzianek dla najmłodszych. Na dożynkowej scenie występują lokalni artyści oraz znane i lubiane zespoły. Wspólne świętowanie trwa do późnych godzin popołudniowych.

Ważnym wydarzeniem kulturalnym, którego gospodarzem jest Dom Pomocy Społecznej w Obrytem oraz Stowarzyszenie „Pod jednym dachem”, działające na rzecz osób niepełnosprawnych, są Kabaretowe Obryckie Spotkania Artystyczne Domów Pomocy Społecznej. Od ponad 20 lat organizatorzy dbają o to, aby każda KOSA była wyjątkowa i aby nie zabrakło dobrej zabawy. W spotkaniach udział biorą mieszkańcy domów pomocy społecznej nie tylko z terenu powiatu pułtuskiego, ale także zaprzyjaźnionych jednostek.

KOSA w Obrytem

Damsko-Męskie Spotkania Marcowe w Pułtuskiej Bibliotece Publicznej

Polskiej oraz Liceum Ogólnokształcące im. Piotra Skargi w Pułtusku. Tego dnia do Pułtuską przyjeżdżają młodzi i zdolni artyści, którzy chcą zaprezentować swoje muzyczne i wokalne talenty, a jednocześnie dać świadectwo przywiązania do wartości patriotycznych i miłości do Ojczyzny. Konkurs honorowym patronatem obejmuje starosta pułtuski i burmistrz miasta Pułtusk. „Pieśń ujdzie cało...” ma na celu popularyzację piosenek patriotycznych i kresowych. Na konkursowej scenie prezentują się uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Konkurs Pieśni Patriotycznej „Pieśń ujdzie cało”

Powiat pułtuski pamięta również o kobietach. Od 16 lat, w marcu, w Pułtuskiej Bibliotece Publicznej im. Joachima Lelewela, odbywają się Damsko-Męskie Spotkania Marcowe. Każdego roku przybywa na nie liczne grono pań i panów, aby wspólnie świętować Dzień Kobiet.

Trzynastoletnią tradycję ma już Powiatowy Konkurs Pieśni Patriotycznej „Pieśń ujdzie cało...”, którego organizatorem jest Związek Piłsudczyków Rzeczypospolitej

Mityng lekkoatletyczny na pułtuskim stadionie

Przegląd twórczości osób niepełnosprawnych

Do ważnych wydarzeń sportowych z pewnością możemy zaliczyć Międzypowiatowy Mityng Lekkoatletyczny Osób Niepełnosprawnych, który organizowany jest już od ponad 20 lat na stadionie Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Pułtusk. Mityng jest okazją do propagowania sportu jako formy aktywnego wypoczynku. Jego celem jest promocja aktywności ruchowej i sportu wśród zawodników z niepełnosprawnościami, budzenie wiary we własne możliwości, pokonywanie barier i słabości oraz stwarzanie możliwości wspólnego przeżywania sportowych emocji i poczucia dumy z własnych osiągnięć. Impreza co roku gromadzi liczne grono zawodników, kibiców i gości.

Wydarzeniem, które na stałe wpisało się w kalendarz imprez, jest Powiatowy Przegląd Twórczości Osób Niepełnosprawnych. Od 11 lat na scenie Miejskiego Centrum Kultury i Sztuki w Pułtusk występują podopieczni powiatowych jednostek pomocy społecznej: Domów Pomocy Społecznej w Pułtusk, Obrytem i Ołdakach, Środowiskowego Domu Samopomocy, Centrum Opiekuńczo-Mieszkalnego w Pułtusk, Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Anny Karłowicz w Pułtusk oraz uczestnicy Warsztatów Terapii Zajęciowej w Świeszewie. Organizatorem przeglądu, któremu corocznie towarzyszy wspaniała wystawa, jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusk.

Dużą popularnością cieszą się powiatowe obchody Dnia Strażaka, które zawsze inauguruje przemarsz funkcjonariuszy Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Pułtusk oraz druhen i druhów jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu całego powiatu. Uczestnicy Dnia Strażaka biorą udział w mszy świętej o boże błogosławieństwo dla braci strażackiej, a następnie w uroczystym apelu, podczas którego wręczane są awanse w stopniu i odznaczenia. Co roku powiatowe obchody Dnia Strażaka organizowane są w innej gminie, ale zawsze współorganizatorem jest samorząd powiatu pułtuskiego oraz Zarząd Powiatowy Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP.

Powiatowe obchody Dnia Strażaka

Zastępy strażaków podczas obchodów św. Floriana

Październik jest miesiącem, w którym w sposób szczególny społeczność powiatu dziękuje nauczycielom i pracownikom oświaty. Z tej okazji organizowany jest Dzień Edukacji Narodowej. Uroczystość jest okazją do wręczenia dyrektorom, nauczycielom i pracownikom szkół, których organem prowadzącym jest powiat pułtusk, nagród starosty pułtuskiego.

Dzień Edukacji Narodowej

Dzień Rodzicielstwa Zastępczego

30 maja przypada Dzień Rodzicielstwa Zastępczego. To święto promujące rodzinną pieczę zastępczą, której z różnych powodów nie mogą zapewnić biologiczni rodzice. Tego dnia, podczas plenerowego pikniku, spotykają się wszystkie rodziny zastępcze z powiatu pułtuskiego. Dzień Rodzicielstwa Zastępczego jest okazją do podziękowania wszystkim rodzicom zastępczym za ich trud, troskę, cierpliwość, zrozumienie i dzielenie się miłością oraz domowym ciepłem. Organizatorem obchodów tego święta jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pułtusk.

Pomniki historii i miejsca pamięci

Pomniki historii i miejsca pamięci są materialnym świadectwem dziedzictwa, niezwykle ważnym dla utrzymania tożsamości narodowej. Dzięki symbolicznej naturze są inspiracją do autorefleksji. Niektóre miejsca w sposób szczególny przechowują naszą zbiorową pamięć oraz są materialnym nośnikiem historii. W powiecie pułtuskim znajduje się wiele takich obiektów.

W centrum Pułtuska wznosi się pomnik Wiktora Gomulickiego – poety, eseisty i prozaika. Popiersie odlane z brązu, wykonał artysta plastyk Leon Machnowski. Na monumencie wkomponowane są trzy herby – Ostrołęki, gdzie pisarz się urodził, Pułtuska, gdzie spędził lata młodości i Warszawy, gdzie tworzył i zmarł. W pobliżu znajduje się również park jego imienia. Pomnik ufundował w 1974 r. Pułtuski Cech Rzemiosł Różnych.

W latach 1854-1864 pisarz wraz z rodzicami mieszkał w Pułtusku, o czym przypomina tablica umieszczona na ścianie budynku dawnego domu księży emerytów, obecnie sądu. Wiktor Gomulicki lata spędzone na nauce w pułtuskim gimnazjum (obecnie Liceum Ogólnokształcące im.

Popiersie oraz archiwalna fotografia Wiktora Gomulickiego

Piotra Skargi) uwiecznił w powieści „Wspomnienia niebieskiego mundurka”. Na tle szkolnej bramy znajduje się niezwykle interesująca rzeźba – kompozycja figur, będąca artystyczną metaforą ww. powieści Gomulickiego. Jest to dar samorządów gminy i powiatu dla uczczenia jubileuszu 580-lecia istnienia pułtuskiej filii Akademii Krakowskiej.

„Wspomnienia niebieskiego mundurka” – rzeźba przed budynkiem Liceum Ogólnokształcącego im. Piotra Skargi

Pomnik św. Jana Nepomucena w Pułtusku

Skrzyżowanie ulic Świętojańskiej i Alei Władysława Gomulickiego, przy moście na Narwi, zdobi figura świętego Jana Nepomucena. Na postumencie umieszczona została tabliczka z napisem: „POMNIK ZNISZCZONY PRZEZ NIEMCÓW PODCZAS DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ PRZYWRÓCONY MIASTU JAKO WOTUM MIESZKAŃCÓW ZIEMI PUŁTUSKIEJ W ROKU JUBILEUSZOWYM 24 WRZEŚNIA 2000”. W pobliżu

miasta, nad Narwią, znajdują się jeszcze cztery rzeźby prezentujące wizerunek tego świętego: w Lipnikach Starych (z 1906 r.), w Głodowie (z 1909 r.), w Grabówcu (figura w kapliczce) i Kacicach.

Ważnym historycznym wydarzeniem była insurekcja kościuszkowska – powstanie Polaków przeciwko Rosji i Prusom (1794 r.), po którym zachowało się niewiele pamiątek. W kościele pw. Świętego Krzyża w Pułtusku znajduje się epitafium generała Józefa Hornowskiego, który jako oficer artylerii brał udział w walkach o Wilno oraz w obronie Warszawy. Został ranny w nogę i trafił do niewoli, a po trzech latach zaciągnął się do Legionów Polskich we Włoszech.

Z kolei w Winnicy, przy kościele pw. Świętej Trójcy, znajduje się kamień upamiętniający naczelnika powstania – generała Tadeusza Kościuszkę. Odsłonięto go w setną rocznicę śmierci bohatera narodowego. Na kamieniu umieszczono medalion z popiersiem wodza.

W historii Pułtuska ważne miejsce zajmuje epoka napoleońska. Na przedpolach miasta 26 grudnia 1806 r. rozegrała się bitwa rozpoczynająca wojnę francusko-rosyjską.

Pod Pułtuskim stanęło naprzeciw siebie 26 tys. żołnierzy wojsk francuskich pod dowództwem marszałka Jeana

Epitafium generała Józefa Hornowskiego w kościele pw. Świętego Krzyża w Pułtusku

Kamienica, w której stacjonował Napoleon Bonaparte

Lannesa i 47 tys. żołnierzy wojsk rosyjskich pod wodzą generała Levina Bennigseny.

Bitwa była bardzo wyrównana i ostatecznie pozostała taktycznie nierozstrzygnięta. Nocą Rosjanie wycofali się

spod Pułtusza, a Francuzi zajęli miasto. Napoleon ogłosił się zwycięzcą bitwy i rozkazał umieścić napis „PULTUSK” na Łuku Triumfalnym w Paryżu. Cesarz do Pułtusza przyjechał 29 grudnia i zatrzymał się tu na 4 dni. Na ścianie domu,

w którym Napoleon stacjonował (obecnie Rynek 29), znajduje się tablica pamiątkowa.

W powiecie pułtuskim zachowało się kilka nagrobków i epitafiów ludzi walczących o niepodległość Polski w epoce napoleońskiej. Na cmentarzu Świętego Krzyża spoczywa podpułkownik Aleksander Konopka, dowódca 1. Pułku Ułanów. Konopka brał udział w wojnach napoleońskich, został odznaczony orderem Legii Honorowej. Po utworzeniu Królestwa Polskiego był kapitanem 4. Pułku Ułanów, który w czasie bitwy pod Liwem w kwietniu 1831 r. rozbił brygadę rosyjskiej jazdy. Za zasługi na polu bitwy A. Konopka otrzymał order Virtuti Militari. Zmarł 23 kwietnia 1831 r.

W kościele pw. Świętej Trójcy w Winnicy spoczywają członkowie rodziny Mieszkowskich. Wśród nich Antoni Onufry – oficer wojska Księstwa Warszawskiego. Z kolei w Klukowie, na dawnym cmentarzu przykościelnym, znajduje się nagrobek kapitana Antoniego Niemiryca, oficera wojska Księstwa Warszawskiego, zmarłego 18 sierpnia 1851 r.

W Przewodowie, obok kościoła pw. św. Anny, w kaplicy grobowej spoczywa Paweł Grąbczewski, sędzia pokoju powiatu pułtuskiego, poseł na sejm, 1831 r., główny intendent Wojska Polskiego w województwie płockim. Odznaczony 23 września 1831 r. Krzyżem Złotym Orderu Virtuti Militari. Zmarł 16 marca 1842 r.

Nagrobek podpułkownika Aleksandra Konopki na cmentarzu św. Krzyża w Pułtusku

Przewodowo, kaplica grobowa Pawła Grąbczewskiego

Interesującą pamiątkę po powstaniu listopadowym na ziemi pułtuskiej można podziwiać w kościele pw. Najświętszej Marii Panny w Sokołowie Włociańskim. Jest to ryngraf z lat 1815-1830 z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej na tle czarnego dwugłowego orła.

W trakcie powstania styczniowego w okolicach Pułtusa, w lipcu 1863 r., doszło do zbrojnego starcia. Oddział pułkownika Józefa Konstantego Ramotowskiego ps. „Wawer”, dotarł 14 lipca w rejon Sokołowa i Cygan, gdzie wieczorem został zaatakowany przez Rosjan. Ostatecznie powstańcy wycofali się w kierunku Porządzia. Polegli Polacy zostali pochowani w zbiorowej mogile w Sokołowie Włociańskim, w niewielkim lesie, nieopodal parafialnego sokołowskiego kościółka. Pomnik pochodzi z 1933 r.

Po wybuchu rewolucji w 1905 r. w Królestwie Polskim rozpoczęły się strajki i manifestacje. Do jednego z pierwszych strajków szkolnych na ziemiach polskich doszło w Gimnazjum Rządowym w Pułtusku. Pułtuska młodzież zainspirowała swoich kolegów z okolicznych miejscowości, m.in.: Kacic, Kleszewa, Winnicy, gdzie również ogłaszano strajki. Dzięki tym protestom do szkół w Królestwie Polskim wprowadzono język polski.

Na murze budynku Liceum Ogólnokształcącego im. Piotra Skargi w Pułtusku znajduje się tablica umieszczona

Mogila powstańców styczniowych w Sokołowie Włociańskim

w 1930 r. dla uczczenia 25. rocznicy walki młodzieży o szkołę polską.

Pierwsza wojna światowa dotarła na zachodnie Mazowsze jesienią 1914 r. Wtedy w Pułtusku Rosjanie zorganizowali obóz dla jeńców niemieckich. W mieście ogłoszono stan wyjątkowy i rozpoczęto umacnianie pułtuskiego przedmościa. Wczesnym rankiem 23 lipca 1915 r. Pułtusk został zaatakowany przez Niemców. Krwawe walki doprowadziły do ewakuacji załogi rosyjskiej z miasta. Groby poległych w tym starciu żołnierzy znajdują się na cmentarzu wojennym w Pułtusku przy ul. Tadeusza Kościuszki.

W tym miejscu należy wspomnieć postać Stanisława Waśniewskiego, społecznika związanego z Polską Organizacją Wojskową. W gminie Gołębie organizował on kółko rolnicze, Ochotniczą Straż Ogniową, Kasę Stefczyka. Popierał strajk szkolny w 1905 r. Brał udział w rozbrajaniu Niemców w Świerczach 11 listopada 1918 r. Jako ochotnik walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1923 r. wystawił dwór w stylu neobarokowym, z którego do dziś zachowały się ruiny. We wrześniu 1945 r. został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa i wywieziony do Pułtusa. Zmarł 29 września 1945 r. w wyniku obrażeń odniesionych w czasie brutalnych przesłuchań.

Ołtarz w kościele pw. Najświętszej Marii Panny w Sokołowie Włociańskim

28 listopada 1916 r. do Pułtusa wkroczyło polskie wojsko. Był to 5. Pułk Legionów pod dowództwem podpułkownika Leona Berbeckiego. Pułk stacjonował w mieście do wiosny 1917 r. W mieście stacjonował również 2. Pułk Legionów oraz dywizjon artylerii polowej. Po zakończeniu działań wojennych, od 1921 r. do wybuchu II wojny światowej, zakwaterowany był tu także 13. Pułk Piechoty.

W listopadzie 1918 r., m.in. na Mazowszu, zaczęto formować 4. Pułk Ułanów, od 1921 r. zwany „zaniemeńskim”. Służyli w nim mieszkańcy powiatu. Poległym poświęcono tablicę, która znajduje się w bazylice kolegiackiej pw. Zwiastowania NMP w Pułtusk.

Po zakończeniu wojny polsko-bolszewickiej, we wrześniu 1920 r., ciała żołnierzy poległych podczas walk 10 i 11 sierpnia zostały złożone w zbiorowej mogile na cmentarzu wojennym przy ul. Kościuszki w Pułtusk. Obecnie w tym miejscu odbywają się obchody rocznicowe i święta państwowe.

Pierwszą przebudowę mogiły przeprowadzono w 1990 r. Na granitowej tablicy, ufundowanej w roku 2000 przez Wyższą Szkołę Humanistyczną, wyryto nazwiska 46 żołnierzy złożonych w grobowcu, poległych w walkach o Pułtusk w sierpniu 1920 r. Obecny stan odnowionej mogiły to

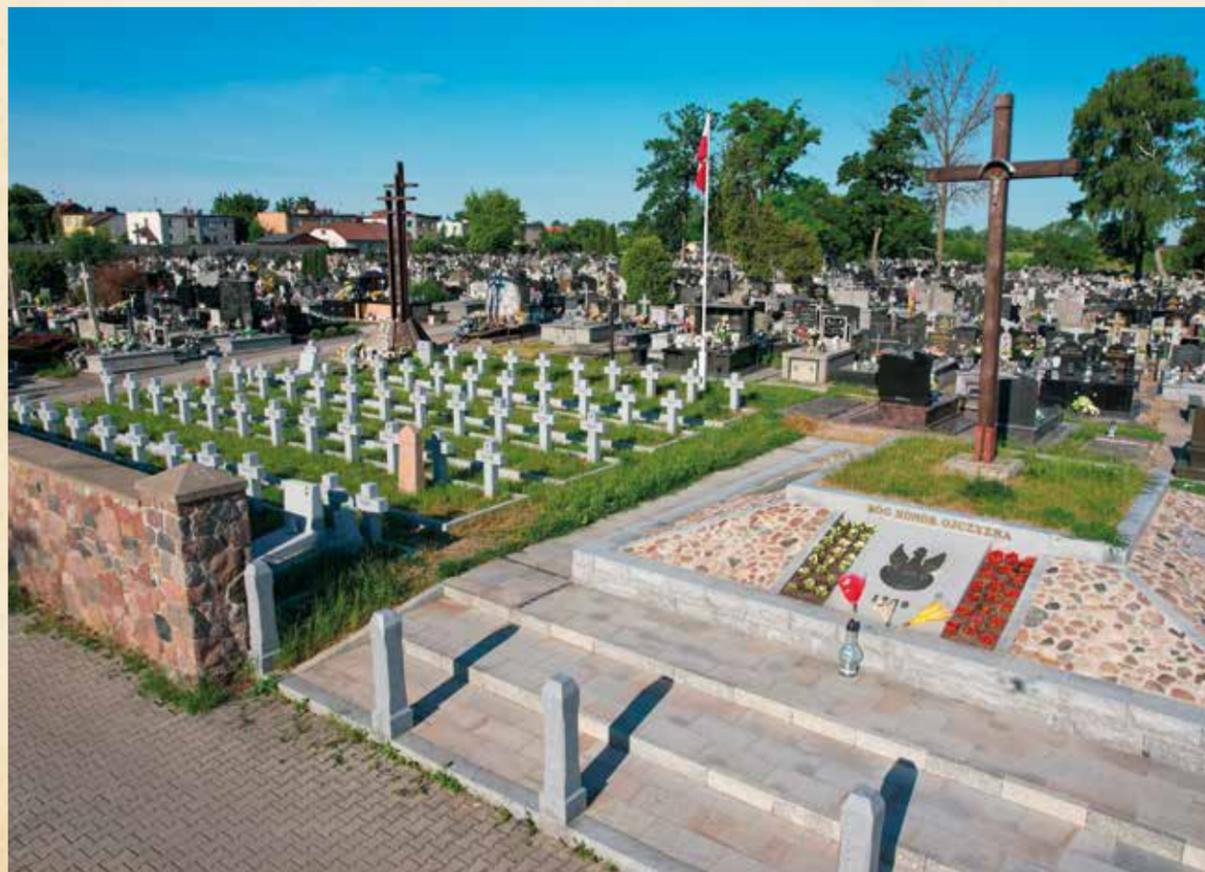
efekt współpracy samorządów powiatu pułtuskiego i gminy Pułtusk. Remont pomnika przeprowadzono w ramach wspólnego zadania pn. „Przebudowa pomnika żołnierzy z 1920”.

Mogiły żołnierzy poległych podczas wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. można również spotkać na cmentarzu w Klukowie, gdzie spoczywa Jan Gościcki, ułan 2. Lubelskiego Pułku Jazdy Ochotniczej, odznaczony orderem Virtuti Militari. Poległ w walce w okolicach Frankopola nad Bugiem 20 sierpnia 1920 r.

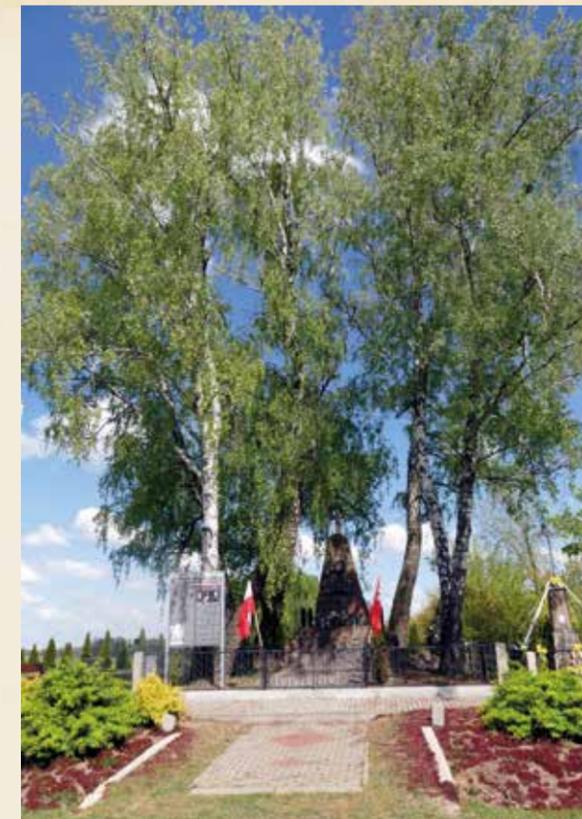
W Prusinowicach, w zbiorowej mogile pochowano 18 ofiar poległych 17 sierpnia 1920 r.

W gminie Obryte, w miejscowości Sadykierz znajduje się grób polskich żołnierzy – Adama Sienkiewicza z 68. Pułku Wielkopolskiego i Jana Iwaskiewicza z 13. Pułku Ułanów Wileńskich – którzy polegli w walce z bolszewikami, idącymi na Warszawę.

W powiecie jest także wiele miejsc upamiętniających bohaterów II wojny światowej. W Pułtusk wybudowano pomnik poświęcony pamięci żołnierzy, którzy pod dowództwem majora Kazimierza Mazura zatrzymali we wrześniu 1939 r. nacierające na miasto oddziały hitlerowskie.

Zbiorowa mogiła na cmentarzu wojennym przy ul. Kościuszki w Pułtusk

Prusinowice – zbiorowa mogiła 18 żołnierzy poległych 17 sierpnia 1920 r.

W Domostawiu znajduje się kamień, upamiętniający śmierć podporucznika Zdzisława Straszewicza, który zginął w 1920 r.

Przy ulicy Daszyńskiego, przed dworcem PKS w Pułtusk znajduje się pomnik „Walki i Męczeństwa”, poświęcony pamięci żołnierzy Armii Krajowej, pomordowanych przez Niemców w 1942 r.. Pod granitową płytą umieszczono urny z ziemią z miejsc straceń, m.in. z okolic Charkowa i z Monte Cassino. W miejscu usytuowania pomnika,

Pułtusk- pomnik upamiętniający porucznika Franciszka Słomińskiego poległego 16 września 1920 r.

Klukowo - mogiła Jana Gościckiego, ułana poległego Bugiem 20 sierpnia 1920 r.

17 grudnia 1942 r., w publicznej egzekucji, zostali zamordowani: ppor. Bronisław Dębiński – zastępca komendanta obwodu Pułtusk AK, ppor. Juliusz Kubis – szef oddziału I Obwodu Pułtusk AK, Stefan Krzykowski – nauczyciel z Jednorozca, Henryk Smoleński – urzędnik z Przasnysza. Zginęli z okrzykiem: Jeszcze Polska nie zginęła! Egzekucja była wynikiem działalności w strukturach organizacyjnych AK agenta Gestapo Franciszka Zielińskiego „Wyrwy”.

Na pułtuskim I cmentarzu spoczywają m.in. żołnierze walczący w obronie wolnej Polski. Znajdują się tu kwatery żołnierzy z okresu II wojny światowej, mogiła poświęcona żołnierzom poległym w obronie kraju w czasie wojny polsko-bolszewickiej, pomnik poświęcony pamięci Żołnierzy Polski Podziemnej obwodu pułtuskiego, zamordowanych przez stalinowców w latach 1945-1956, mogiła żołnierzy Armii Krajowej.

W gminie Obryte zlokalizowana jest mogiła żołnierzy z wileńskiego 5. Pułku

Piechoty Legionów „Zuchowaci”, poległych we wrześniu 1939 r.”.

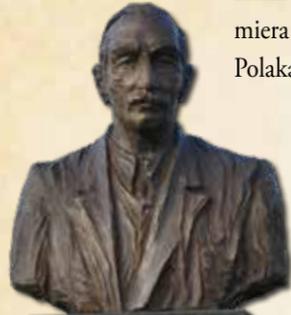
W pobliżu Urzędu Gminy w Gzach znajduje się pomnik, poświęcony pamięci ofiar II wojny światowej.

Drugiego września 2018 r. w Pułtusk odślonięto pomnik Wincentego Witosa, trzykrotnego premiera II Rzeczypospolitej Polski, wielkiego Polaka, ludowca i męża stanu. Popiersie zostało umieszczone przy rondzie im. Prezydenta Kaczorowskiego w Pułtusk.

Miejsca pamięci są bardzo ważne dla podtrzymania tożsamości narodowej. Dlatego samorząd powiatu pułtuskiego bardzo o nie dba, m.in. poprzez systematyczne odnawianie i konserwowanie. Z okazji ważnych świąt państwowych są przy nich organizowane uroczystości patriotyczne.

Kalendarz obchodów rozpoczyna w lutym rocznica utworzenia Armii Krajowej.

W marcu obchodzony jest Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych.

Pomnik Wincentego Witosa w Pułtusk

Każdego roku w kwietniu, w Dniu Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej, władze samorządowe Pułtusk oddają hołd pomordowanym w 1940 r. przez stalinowskich oprawców z NKWD polskim oficerom i żołnierzom Wojska Polskiego oraz funkcjonariuszom Policji Państwowej.

W kwietniu przypada też Święto Wojsk Inżynierskich, czyli Dzień Saperów. Jest ono obchodzone na terenie pułtuskiego Domu Polonii, pod pomnikiem upamiętniającym saperów poległych przy rozminowywaniu terenów północnego Mazowsza, w tym ziemi pułtuskiej.

Uroczystości obchodzona jest również rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja.

Z okazji Narodowego Święta Wojska Polskiego i rocznicy Bitwy Warszawskiej odbywają się w Pułtusk uroczystości.

Obchody Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej

Obchody Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej

Obchody Dnia Podziemnego Państwa Polskiego

ności, podczas których przedstawiciele samorządów, organizacji społecznych i politycznych, delegacje kombatanów, gminnych jednostek organizacyjnych, a także reprezentanci instytucji publicznych i służb mundurowych składają kwiaty w pułtuskich miejscach pamięci.

W ramach obchodów rocznicy wybuchu II wojny światowej Starosta Pułtuski i Burmistrz Miasta Pułtusk zapraszają

mieszkańców na uroczystość złożenia kwiatów, która odbywa się pod pomnikiem upamiętniającym pomordowanych i poległych w czasie II wojny światowej.

We wrześniu obchodzony jest Dzień Podziemnego Państwa Polskiego. Z tej okazji na I cmentarzu w Pułtusk, przy mogile Żołnierzy Armii Krajowej, ma miejsce uroczystość złożenia kwiatów.

Obchody Święta Wojska Polskiego i rocznicy Bitwy Warszawskiej

*Obchody Święta Wojska Polskiego i rocznicy Bitwy Warszawskiej**Święto Wojsk Inżynieryjnych – Dzień Sapera**Obchody 101. rocznicy Niepodległej Polski**Święto Konstytucji 3 Maja**Obchody rocznicy wybuchu II wojny światowej*

Główna uroczystość z okazji Święta Niepodległości odbywa się przy mogile żołnierzy polskich, poległych podczas wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. Następnie w bazylice pułtuskiej jest odprowadzana msza święta w intencji ojczyzny.

W grudniu przypada rocznica stracenia przez Gestapo czterech żołnierzy AK. Dla uczczenia ich pamięci przedstawiciele władz powiatu i gminy składają kwiaty i zapalają znicze pod pomnikiem mieszkańców Ziemi Pułtuskiej pomordowanych i poległych w okresie II wojny światowej.

*Pomnik „Walki i Męczeństwa”, poświęcony pamięci żołnierzy Armii Krajowej, zamordowanych przez hitlerowców**Rocznica utworzenia Armii Krajowej**Rocznica stracenia przez Gestapo czterech żołnierzy AK*

Powiat Pułtuski na starej fotografii

Dzięki zachowanym starym fotografiom możemy ruszyć w sentymentalną podróż w przeszłość i zobaczyć, jak miasto i powiat wyglądały przed laty. Fotografie sprzed II wojny światowej pokazują piękne, zadbane miasto. Ulice są szerokie, budynki okazałe, a ludzie uwiecznieni na zdjęciach zdają się nigdzie nie spieszyć.

Na zdjęciach z okresu międzywojennego możemy podziwiać m.in. piękny budynek teatru (obecnie Miejskie Centrum Kultury i Sztuki), hotel „Victoria” na Placu Teatralnym czy kościół pobenedyktynski.

Gmach teatru (obecnie MCKiS) przed 1915 r., autor niezany

W 1905 r. na Wzgórzu Abrahama wybudowano ogromną cerkiew – symbol rosyjskiej dominacji w mieście. Po odzyskaniu niepodległości nie była już potrzebna i w 1925 r. rozebrano ją, część materiałów przeznaczając na budowę miejskiej rzeźni.

Na jednym ze zdjęć widzimy strażaków stojących przed wieżą ratuszową. Pułtuską Straż Ogniową zorganizowano w latach 80. XIX w. W 1900 r. zakupiono instrumenty dęte i utworzono orkiestrę. Straż pułtuska na początku XX w. organizowała życie kulturalne miasta. W swoich szeregach skupiała lekarzy, nauczycieli i sędziów.

W Pułtusku kwitł też handel, o czym świadczy fotografia przedstawiająca rynek w dzień targowy.

W okresie II Rzeczypospolitej Pułtusk był miastem garnizonowym. Jedno ze zdjęć z 1917 r. prezentuje uroczystość przekazania 5. Pułkowi Legionów sztandaru ufundowanego przez mieszkańców powiatu pułtuskiego.

Uwagę przykuwa zdjęcie przedstawiające przeprowadzenie żołnierzy 68 pułku piechoty przez Narew pod Pułtuskiem w pościgu za bolszewikami w 1920 r.

Udokumentowano także odsłonięcie tablicy z podobizną marszałka Piłsudskiego w 1932 r.

W czasie II wojny światowej Pułtusk został zniszczony

prawie w 85 procentach. Najwięcej zniszczeń powstało w 1944 i 1945 r., kiedy to Armia Czerwona walczyła z Niemcami o przyczółki na Narwi. Fotografie z tego okresu ukazują ogrom zniszczeń wojennych. Zdawać by się mogło, że niemożliwe będzie odbudowanie miasta. A jednak udało się i obecnie mieszkańcy oraz turyści mogą cieszyć oko pięknem Pułtuska. Stare zdjęcia uświadamiają współczesnym, ile

trudu musiały włożyć poprzednie pokolenia, by przywrócić miastu jego świetność.

W 1979 r. Pułtusk nawiedziła ogromna powódź. Wszystko zaczęło się 6 kwietnia wieczorem. Woda przerwała wał i dostała się do miasta, zalewając do wysokości niemal 2 m kolegiatę, kościół pw. św. św. Piotra i Pawła, budynek LO im. Piotra Skargi, znaczną część rynku, kościół pw. św. Józefa, stację autobusową i dalszą część Starego Miasta. Powódź trwała do 21 kwietnia. Fotografie przedstawiające to wydarzenie budzą grozę. Aż trudno sobie wyobrazić, przez co przeszli mieszkańcy Pułtuska.

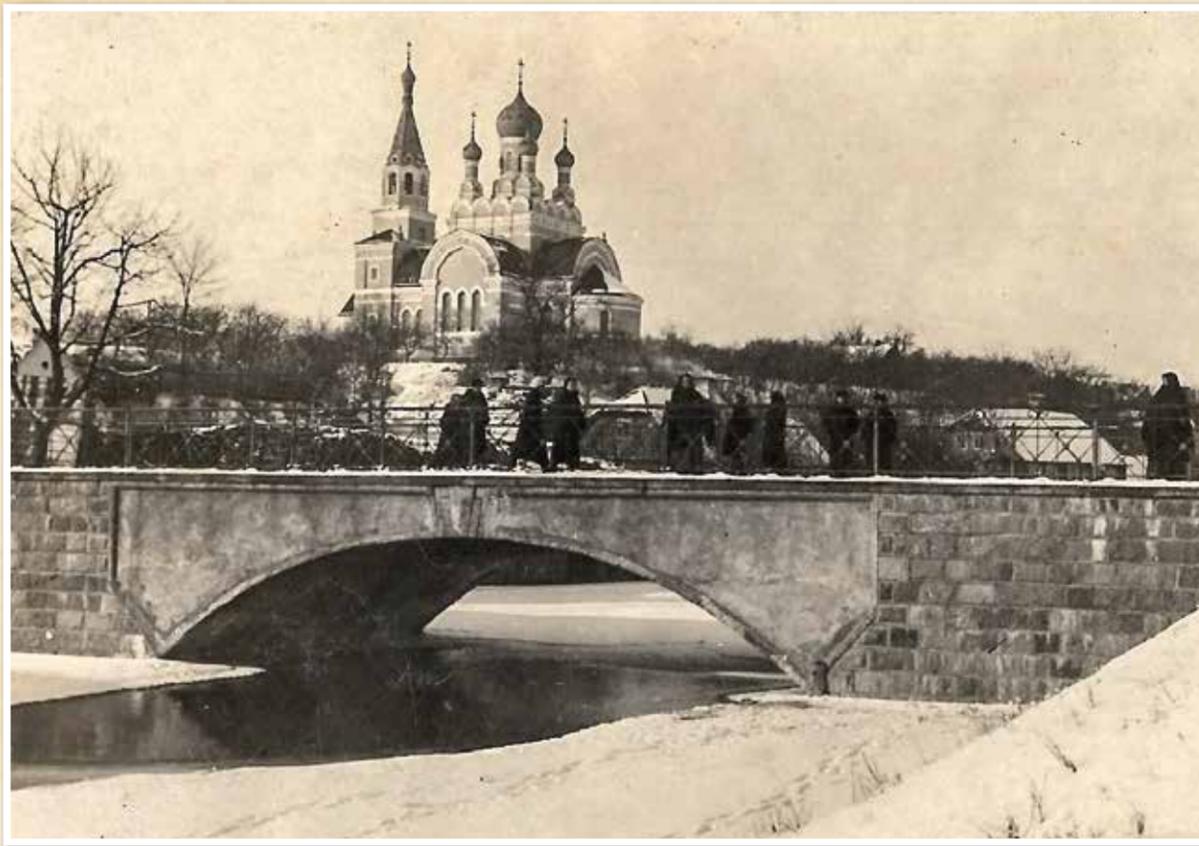
Na kilku zdjęciach możemy obejrzeć mieszkańców miasta biorących udział w pochodzie pierwszomajowym czy też żniwiarzy z rejonu Puszczy Białej przy pracy.

Zamek w Pułtusku od strony rynku, Henryk Kubler wg rys. J. T. Polkowskiego, drzeworyt

Hotel Victoria na Placu Teatralnym oraz fragment „Domu Ludowego” (obecnie MCKiS) w Pułtusku

Widok na cerkiew w Pułtusku od strony kanałku

Pułtusk – kościół pobenedyktyński – widok od strony północno-wschodniej. Okres międzywojenny

Rynek w Pułtusku od strony południowej

Kościół Św. Krzyża w Pułtusku w okresie międzywojennym

Nagrobek Aleksandra Konopki na Cmentarzu Świętokrzyskim w Pułtusku

Most Świętojański. Po lewej stronie skład apteczny Stanisława Śniegockiego

Pułtusk, róg ul. Świętojańskiej i Rynek

Wiosna 1917 r. – 5. Pułk Legionów otrzymał sztandar ufundowany przez mieszkańców powiatu pułtuskiego

Pościg za bolszewikami. Przeprowa żołnierzy 68. pułku piechoty przez Narew pod Pułtuskim

Kościół pojezuicki pw. ś.ś. Piotra i Pawła w Pułtusku. Widoczne zniszczenia po II wojnie światowej

1932 r. – odsłonięcie tablicy z podobizną Marszałka

Ochotnicza Straż Pożarna w Pułtusku – przed wieżą ratuszową

Działania wojenne zniszczyły również przykościelną dzwonnice

Pułtusk. Kino „Narew” podczas powodzi w 1979 r.

Pułtusk i ul. Świętojańska, tętniąca życiem

Powódź w 1979 r. Bazylika Pułtuska

Pułtuskie pochody 1-majowe

Żniwa w Puszczy Białej

Samorząd Powiatu Pułtuskiego w latach 1998-2023 - inwestycje i rozwój

Samorząd Powiatu Pułtuskiego utworzony został na podstawie ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym. Akt nadania przekazano pierwszemu Staroście Powiatu 23 listopada 1998r. na Zamku Królewskim w Warszawie. Zgodnie z dokumentem powiat przejął odpowiedzialność za sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, w zakresie należącym dotychczas do administracji rządowej.

Główne zadania powiatu to: edukacja publiczna, promocja i ochrona zdrowia, pomoc społeczna, wspieranie

Kierunki działań władz powiatu, od początku jego funkcjonowania wyznaczone są przez potrzeby mieszkańców. Dlatego podejmowane zadania inwestycyjne stanowią podstawę dla wypełniania głównego celu jego działalności, jakim jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej.

Przez 25 lat funkcjonowania samorząd powiatu pułtuskiego wykonał szereg ważnych inwestycji. Ich realizacja nie byłaby możliwa bez udziału środków pozabudżetowych, takich jak Fundusze Unijne, dotacje z regionalnych,

Remont dachu i elewacji oraz budowa sali gimnastycznej przy LO im. Piotra Skargi

rodziny i systemu pieczy zastępczej, polityka prorodzinna, wspieranie osób niepełnosprawnych, transport zbiorowy i drogi publiczne, kultura oraz ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, ochrona środowiska i przyrody, porządek publiczny i obronność.

Samorząd powiatowy odpowiada za rozwój lokalny, uatrakcyjnienie terenu i poprawę warunków życia mieszkańców.

rządowych i wojewódzkich programów i funduszy celowych. W tak krótkim opracowaniu trudno wypunktować wszystkie działania, dlatego prezentujemy najważniejsze, których realizacja wpłynęła nie tylko na estetykę powiatu, ale także i przede wszystkim na poziom życia jego mieszkańców:

Budynek Seminarium Duchownego, wykonano m.in. remont dachu i elewacji oraz prace wewnętrzne

Budowa szpitala

Centrum Opiekuńczo-Mieszkalne

Poczekalnia autobusowa

- Budowa Szpitala w Pułtusku – 81,2 mln zł
- Budowa Sali Gimnastycznej oraz remont dachu, elewacji i parkanu w Liceum Ogólnokształcącym im. Piotra Skargi w Pułtusku – 7,4 mln zł
- Nowa siedziba Starostwa Powiatowego w Pułtusku – 7,2 mln zł
- Budowa Domu Pomocy Społecznej w Pułtusku – 4,8 mln zł
- Budowa Centrum Opiekuńczo-Mieszkalnego w Pułtusku – 3,5 mln zł
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej: Zespołu Szkół Zawodowych im. Jana Ruszkowskiego – 2,1 mln zł, Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Anny Karłowicz w Pułtusku – 1,5 mln zł, budynku przy ul. 3 Maja 20 (dawna bursa) – 812,6 tys. zł, przychodni przy ul. 3 Maja 5 – 904,9 tys. zł
- Adaptacja byłego budynku Starostwa Powiatowego przy ul. Białowiejskiej 5 na potrzeby Środowiskowego Domu Samopomocy – 1,5 mln zł
- Przebudowa Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. A. Karłowicz w Pułtusku – 876,0 tys. zł
- Budowa Poczekalni Autobusowej – 1,1 mln zł
- Budynek seminarium duchownego w Pułtusku 1594r. (obecnie ZS im. B. Prusa) – prace budowlane m.in. remont dachu, elewacji – 2,5 mln zł, oraz roboty budowlane wewnątrz szkoły – planowane nakłady 7 mln zł
- Modernizacja budynku Zespołu Szkół Zawodowych im. Jana Ruszkowskiego w Pułtusku – planowane nakłady 4,6 mln zł

Łącznie ok. 127 mln zł

Tylko sprawne, bezpieczne i dobrze utrzymane drogi mogą pozwolić mieszkańcom na realizację zwykłych, codziennych czynności. 25 lat działalności to ponad 214 km zmodernizowanych i przebudowanych dróg na kwotę ponad 140 mln zł.

Do najważniejszych zadań drogowych wykonanych w ostatnim 25-leciu można zaliczyć:

W latach 2002-2006

- Przebudowa drogi Pokrzywnica-Trzepowo odc. Klaski-Dzbanice
- Przebudowa drogi Przewodowo-Bulkowo-Gołądkowo odc. Bulkowo-Gołądkowo
- Przebudowa drogi Pobyłkowo Małe-Ciepielin-Łosewo odc. Ciepielin-Łosewo
- Przebudowa drogi Grabówiec-Zatory-Zdziebórz odc. Zatory-Ciski
- Przebudowa drogi Osiek Aleksandrowo-Borza Strumiany odc. Borza Strumiany-Skaszewo
- Przebudowa drogi Gołądkowo-Niestępowa-Łubiennica odc. Gołądkowo-Niestępowa
- Przebudowa drogi Pułtusk-Bulkowo-Gąsiorowo odc. Pułtusk, ul. Mickiewicza
- Przebudowa drogi Nasielsk-Gąsocin odc. Gołębie-Klukowo
- Przebudowa drogi Pokrzywnica-Krzyżki odc. Smogorzewo

W latach 2006-2010

- Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Bartodziej-Gładczyn
- Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Pułtusk-Trzciniec
- Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Przewodowo-Sisice
- Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Smogorzewo Włosciańskie
- Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Zatory-granica powiatu
- Przebudowa drogi powiatowej na odcinku Łady-Zalesie
- Przebudowa na skrzyżowanie typu „małe rondo” ulic: Jana Pawła II, Ogrodowa, Kolejowa, Brzoskwiniowa, Na Skarpie w Pułtusk

W latach 2010-2014

- Przebudowę drogi powiatowej ul. Grabowa w Pułtusk
- Przebudowę drogi powiatowej ul. Kolejowa w Pułtusk
- Renowację gruntowej drogi powiatowej na odc. Mystkówiec - Ostrówek - Zatory
- Budowę mostu na rowie melioracyjnym wraz z drogą dojazdową w ciągu drogi powiatowej na odc. Gładczyn-Cieńsza
- Przebudowę mostu nad rzeką Niestępówką wraz z drogą dojazdową w ciągu drogi powiatowej Łady-Winnica
- Przebudowę przepustu w ciągu drogi powiatowej w miejscowości Ciółkowo Małe

W latach 2014-2018

- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Grochy Imbrzyki-Krzemień
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Kozłówka-Gzy i odc. w m. Gzy

Przebudowana droga powiatowa ul. Mickiewicza-Lipniki Stare-ogródki działkowe

- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Psary-Obryte
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Głodowo-Przemiarowo wraz z budową mostu w m. Głodowo
- Przebudowa drogi powiatowej w na odc. Białowieża wraz z rozbudową mostu przez rzekę Przewodówkę
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Trzepowo-Klusek
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Nowe Niestępowa-Pokrzywnica
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Gołądkowo-Pokrzywnica
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Bylice-Klukowo
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Gołądkowo-Pokrzywnica
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. w m. Winnica-Domosław
- Przebudowa drogi powiatowej na odc. Sokołowo-Obryte-Pniwo-Zatory

W latach 2019-2022

- Budowa mostu przez rzekę Niestępówkę w m. Kozieglowy
- Przebudowa drogi powiatowej w m. Klukowo
- Przebudowa drogi powiatowej ul. Mickiewicza - Lipniki Stare
- Budowa mostu przez rzekę kanał Zambski
- Przebudowa drogi powiatowej ul. Bartodziejiska
- Przebudowa drogi powiatowej w Pokrzywnicy na odcinku od Niestępowa do Kozieglów
- Przebudowa drogi powiatowej ul. Stare Miasto
- Przebudowa mostu przez rzekę Niestępówkę w m. Boża Strumiany
- Przebudowa drogi Lipniki Stare - Gromin
- Przebudowa drogi powiatowej Winnica - Błędostowo

Przebudowana droga powiatowa Lipniki Stare-Gromin-leśniczówka

Przebudowana droga powiatowa na odcinku Bylice-Klukowo 2421W

Przebudowana droga powiatowa na odcinku Szyszki-Żebry Falbogi 1242W

Przebudowana droga powiatowa w Pokrzywnicy na odcinku od Niestępowa do Koziegłów

Przebudowana droga powiatowa ul. Stare Miasto-Pułtusk przy kościele św. Józefa

Wybudowany most przez rzekę Niestępówkę w miejscowości Koziegłowy 3401W

FUNDACJA

Publikacja wykonana w ramach zadania pn. „Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i tradycji Powiatu Pułtuskiego”
dofinansowanego ze środków Fundacji PZU

Album wydany staraniem Powiatu Pułtuskiego

ul. Marii Skłodowskiej-Curie 11, 06-100 Pułtusk, tel.: sekretariat 23 306-71-01, kancelaria 23 306-71-02
e-mail: sekretariat@powiatpultuski.pl

Redakcja, projekt graficzny, skład komputerowy oraz druk

Dom Wydawniczy Liber Novum

www.libernovum.pl

Fotografie: **Rafał Wyszyński** (fot. przyrodnicze), **Agata Dudek**, **Sławomir Świetlik**, **Piotr Wiśniewski** (fot. z drona), AdobeStock (str. 28)

Fotografie archiwalne udostępnione przez Muzeum Regionalne w Pułtusk:

- MRP/HA/44 – Poczłtówka - Pułtusk, ulica Świętojańska, fot. B. Schmid, 1911 r., reprodukcja okres międzywojenny (str. 109)
MRP/HA/50 – Fotografia - Kościół Świętego Krzyża w Pułtusk, okres międzywojenny, autor niezany (str. 109)
MRP/HA/56 – Fotografia – Straż Pożarna w Pułtusk przed wieżą ratuszową, okres międzywojenny, autor niezany (str. 110)
MRP/HA/67 – Fotografia - odsłonięcia tablicy umieszczonej na budynku Domu Ludowego (obecnie Dom Kultury) z popiersiem Józefa Piłsudskiego. Tablica udekorowana wieńcem, z prawej strony salutuje płk Zientarski; okres międzywojenny, autor niezany (str. 110)
MRP/HA/89 – Fotografia – Pułtusk, dzwonnica z fragmentem bazyliki i kamienicami wschodniej pierzei rynku - zniszczenia po drugiej wojnie światowej, fot. J. Ciastoń, 1945 r. (str. 111)
MRP/HA/95 – Fotografia – Pułtusk, fasada kościoła pojezuickiego (później benedyktyńskiego), zniszczona podczas II wojny światowej, fot. J. Ciastoń, 1945 r. (str. 111)
MRP/HA/117 – Poczłtówka - Pułtusk, gmach teatru (obecnie Miejskie Centrum Kultury i Sztuki), przed 1915 r., autor niezany (str. 106)
MRP/HA/127 – Poczłtówka - Cerkiew w Pułtusk - widok na południowo - wschodnią stronę cerkwi od strony mostu benedyktyńskiego, wyd. Gottinger Bildwerk, 1915/16 (str. 108)
MRP/HA/189 – Poczłtówka - Pułtusk, kościół pojezuicki (pobenedyktyński), od strony północno-wschodniej, okres międzywojenny, autor niezany (str. 109)
MRP/HA/190 – Rycina – bitwa pod Pułtuskim stoczona między wojskami napoleońskimi a rosyjskimi 26.12.1806 r., rys. A. Champion, lit. Charles Etienne Pierre Mott, po 1806 r., litografia (str. 96)
MRP/HA/194 – Poczłtówka – Pułtusk, rynek - widok na wieżę ratuszową fragment zachodniej i wschodniej zabudowy rynku, w głębi dzwonnica kolegiacka, wyd. Karl Alt, 1940 r. (str. 108)
MRP/HA/348 – Poczłtówka – Pułtusk – widok na Plac Teatralny z Hotelem Viktoria, przed 1912 r., autor niezany (str. 107)
MRP/HA/465 – Poczłtówka - Pułtusk - budynki przy ul. Świętojańskiej, Biuro Wydawnicze "Ruch", foto: T. Hermańczyk, 1967 r. (str. 113)
MRP/HA/476 – Fotografia wizytowa Wiktora Gomulickiego, sygn. Conrad, ok. 1890 r. (str. 94)
MRP/HA/546 – Poczłtówka - Pułtusk, widok na kolegiatę z dzwonnica oraz fragment wschodniej i zachodniej pierzei rynku, lata 20 – te XX w., autor niezany (str. 109)
MRP/HA/872 – Fotografia – Pułtusk, zdjęcie z powodzi, widok na kolegiatę, 1979 r., autor niezany (str. 112)
MRP/HA/874 - Fotografia – Pułtusk, zdjęcie z powodzi, widok na kino „Narew”, 1979 r., autor niezany (str. 112)
MRP/HA/880 - Fotografia z cmentarza świętokrzyskiego w Pułtusk. Na pierwszym planie nagrobek Antoniego Uszackiego, 1914 r., autor niezany (str. 109)
MRP/HA/913 - Fotografia czarno-biała przedstawiająca żniwa, Kurpiowska Puszcza Biała, okolice Pułtuska, fot. Marian Pokropek, lata 50', 60' XX w. (str. 113)
MRP/HA/918 - Fotografia czarno-biała przedstawiająca żniwa, Kurpiowska Puszcza Biała, Obryte, fot. Marian Pokropek, 1956 r. (str. 113)
MRP/HA/1327_3 – Fotografia – Pułtusk, pochód pierwszomajowy, 1947 r., autor niezany (str. 113)
MRP/HA/1327_1 - Fotografia – Pułtusk, pochód pierwszomajowy, 1947 r., autor niezany (str. 113)

ISBN 978-83-64829-86-4

